

Prof. Dr. Ahmet Akgündüz'ün Muhakemat Çalışmalarının Raporu

Bu rapor, Ahmet Bey'in çalışmalarının %90-95 eksik, yetersiz ve yanlış olduğunu belgeleyecektir. Peşinen söyleyeyim, onun şahsı ile ilgili benim bir sorunun yoktur. Hatta çalışkanlığından ve ihlasından dolayı sevgi ve muhabbetim dahi vardır. Fakat bilgi toplarken iyi bir eleştirmen olmadığı anlaşılıyor. Eleştiri, elemekten geliyor. Yani alim kişi birçok bilgi görür; fakat onların doğru ve yanlış olanlarını ayıklar; gerçek manada muhakke ve araştırmacı olur. Ahmet Bey ise, böyle davranmamıştır. Normalde, dili bugünkü nesillerce ağır olan bu Muhakemat kitabını açıklaması gerekirken, ilişkili olup olmadığına bakmadan üstelik kitabın içindeki o pırlanta bilgileri hiç açmadan onu haşiyeler ile şişirmiştir.

Bu raporda detaylı olarak 200 tane yanlış ve eksiği dillendireceğiz. Fakat detaya girmeden önce beş temel ve her sayfada tekrarlanan beş yanlış burada hemen kaydetmemiz gerekir.

Peşinen söylüyorum, benim amacım birilerini kınamak veya kızdırmak değildir. Bir Nur Talebesi olarak, Nur Cemaatinin, İslam Aleminin ve hatta bütün insanlığın ilimde terakki etmesinden kendimi sorumlu hissettiğimdendir, yazdıklarım.

A- Kitabın üç isminden biri olan Reçetet'ül-Ulema ismi, bu Türkçe Muhakemat'ın ismi değildir. Çok veciz ve özet olarak yazılan Arapçasının ismidir. Çünkü Müellif, kendisi, "Bu Reçetet'ül-Ulema kitabının Türkçesi, onu avamın anlayışına dahi yaklaştırmıştır." diyor. Ve ismi Reçetet'ül-Ulema değil de *"Mariz bir asrın (özellikle Arapların), hasta bir unsurun (ırkın özellikle Türklerin) ve alil (kötürüm) bir uzvun (özellikle Kürtlerin) Reçetesi"* diye isimlendirmiştir. Evet, 1910'larda, normal lise ve ortaokul öğrencileri bile bu iki Türkçe kitabı anlayabiliyordu. Fakat Cumhuriyetin diğer bütün devrimleri gibi bu dil devrimi de milletin hafızasını silip süpürdü.

B- Kitapta haşiye ve dip not olarak verilen bütün kelime ve cümleler, bilimsel deyim değildir. Sadece bir kısmı öyledirler. Fakat Ahmet Bey hepsini bilimsel deyim kabul edip, o bilimselliği de Fıkıh ve Usulu'l-Fıkha hasredince, bilimsel yargılar demek olan Muhakemat kitabı, ilmî ve tecdit karakterini kaybetmiştir. Bir fıkıh ve ilmihal kitabı haline gelmiştir.

C- Kitapta kural ve yöntem olarak yaklaşık 300-400 tane kaide varken, onlarla ilgili hiçbir izahat yok. Tam aksine hepsi fıkıh kaidesi olmuştur. Kitabın yazılmasının birinci amacı olan İslam dünyasını özellikle Arapları, Türkleri ve Kürtleri bilimselliğe ve bilimleri ve hassaten fen bilimlerini öncelemeye alıştırmak iken tam tersine bir skolastik kitap haline getirilmiştir.

D- Kitapta genellikle bilim ve fen bilimleri manasında olan ve bazen de felsefe manasında kullanılan Hikmet kelimesi, asla bir izaha tabi tutulmamıştır. Ayrıca bütün kitabın ruhu hükmünde olan "Akıl ve nakil (bilimler ve vahiy metinleri) çelişirse, akıl esas alınır, nakil tevil edilir, yani akla ve bilimlere göre yorumlanır" kuralını Ahmedin-Mehmedin akli diye ve nakli de dış mealleriyle Allah'ın elini, gözünü anlatan ayetler diye ele almıştır.

Halbuki bu tip ayetler bilimlerle çelişmiyor. Basit bir dil formatı ile gayet net anlaşılabilirler. Asıl çelişen, insanın yaratılışı ile ilgili ayetlerdir. Maalesef Ahmet Bey bu konuda bir kelime bile edememiştir.

E- Kitapta boş yere Bediüzzaman övgüleri konmuştur. İlimde onun ilerisine asla gidilmez, denmiştir. Halbuki Bediüzzaman bu Muhakemat kitabının İkinci Mukaddimesinde açıkça vurguladığı gibi; ilimler zamanla tekâmül ediyor. Eskilerin bilimlerde geri kalması onların kusuru değil de zaman ve zeminlerinin kusurudur, diye ısrar ederken, Ahmet Bey de burada kalmış ne Muhakemat'ı ve ne de onun açılımları olan Risale-i Nurları anlamıştır. Anlamadığının bir delili de Mukaddime (öncü temel bilgi) kelimelerini, kitabın orijinalinde sürekli Mukaddime olarak dizdirmiştir. Alıntı yaptığı kaynakların mukaddime diye dizilişlerini bile görmemiştir.

İşte gerek Muhakemat ve gerek Münazarat kitaplarının ve gerek onlarla ilgili 6-7 çalışmanın özellikle Ahmet Akgündüz Bey'in Haşiyelerinin anlaşılması için bu iki kitabın neden ve nasıl yazıldıklarını bilmemiz lazımdır. Şöyle ki:

Selçuklu Veziri Nizamülmülk'ün Siyasetnamesi ve İmam Gazali'nin Felsefeyi ve akli ilimleri yasak etmesinden sonra İslam Alemi hem siyasette hem ilimlerde gerilemeye başladı. Dolayısıyla Osmanlılarda da ilim ve özgürlükler hiç olmadı. Başta Cemiyet-i Osmaniye ve daha sonra İttihad Terakki olmak üzere Müslüman aydınlar bu duruma isyan ettiler. Sultan 2. Abdülhamid 1876'da Meşrutiyeti ve Anayasayı ilan etmekle beraber bir sene sonra onları askıya aldı. Tam otuz iki sene sonra 1908'de İttihad-Terakki, o Meşrutiyet ve Anayasayı yeniden ilan ettiler. Bunların içinde Elmalılı, Mehmet Akif, Bediüzzaman Said Nursi de vardı. 31 Mart Hadisesinden sonra Meşrutiyet ve Anayasa oturdu. İttihad Terakki de kendine taraftar alimleri kendi bölgelerine onları anlatmak için gönderdi. Bediüzzaman da Kürdistan'a gitti. O, Resneli Niyazi Bey'e bunu şöyle anlatıyor:

Niyazi Bey'e hitaben:

[Niyazi Bey, Enver Paşa gibi İttihad-Terakkinin dindar kurucularındandır. Aslen Arnavut'tur. Hürriyet ilanında Enver Paşa İstanbul'a yerleşir. Niyazi Bey ise Makedonya'da kalır. Bediüzzaman Hürriyete hitaben söylediği nutku Selanik'te de söylemek için oraya gittiğinde Niyazi Bey ile görüşmek ister. Fakat görüşme gerçekleşmez. O da bu kısa ve çok manalı şu yazıyı o günün gazetelerinde yayınlar:]

Ey zamanın Rüstem-i Zal'i Niyazi Bey! Misal âleminin (her şeyin suret ve fotoğrafının kaydedildiği metafizik âlemin) küçük bir örneği olan hayal âleminde senin misali heykelini ziyaret ediyoruz. Çünkü şimdi (Meşrutiyetteki) bütün güzellikler, lafız ve kelime olup senin kişilik ve fotoğrafın o kelimelerin içindeki mana gibi görünmekle aklın gözbebeği içinde birden yansıyor. Senin hakiki (gerçek) kişiliğini, hayal ve akıllardaki misali ve mecazî (gerçek olmayan) kişiliğinle görüştürmek için Selanik'e geldim. Fakat kötü talih, kıskançlık veya nazar değmemek için iki ağır kişiliğin bir araya gelmesine zaman müsaade etmedi. Sizin kurduğunuz mutluluk sarayının (Meşrutiyetin) temelini güçlendirmek için fiili (pratık) bir teşekkür olarak Kürdistan'a gitmek niyetindeyim. **Said**

Bediüzzaman Kürdistan'a gider, Kürt aşiretlerine Meşrutiyeti anlatmak üzere onlarla münazara yapar. Şehirlerde de nutuklar verir. Sonra bunları Arapça olarak kitaplaştırır. İsmi de Reçetet'ül-Ekrah ve Reçetet'ül-Avam olarak koyar. O bölgenin alimleri ile de İslamî ve ilmî konuları müzakere eder. O arada bu müzakereleri de Arapça olarak kitaplaştırır. Buna da Reçetet'ül-Havass ve Reçetet'ül-Ulema ismini koyar. Bu iki kitap çok veciz ve özetirler. Çünkü Osmanlı alimleri Türkleri de Arapları da Kürtleri de delilden ziyade üslubun veciz, güzel ve ikna edici olmasına

bakıyordu.

Sonra İstanbul'a gelir, bu iki kitabı herkesin anlayabileceği şekilde genişçe ve yeniden yazar. Yani bunlar birbirinin tercümesi değiller; müstakil teliflerdir. Türkçeleri de artık evrenseldir. Çünkü isimleri de artık farklıdır. Şöyle ki:

İttihad-Terakki, başta koyu ırkçı ve Türkçü bir örgüt değildi. Eğitimi, orduyu ve sanayiye modernleştiriyorlardı. Otuz milyon Osmanlı nüfusu yerine üç yüz milyon İslam dünyasını arkalarına alıp İngilizlere karşı iyi bir rakip idiler. Gerçi bunlardan önce 33 yıllık Sultan II. Abdülhamid iktidarı vardı. Ama güntübirlik bir siyaset güdüyordu. Bilimler yok gibi idi. Dini akımlar tamamen hurafecilerin elinde idi. Seçim ve Demokrasi sözü bile yasaktı. Kürt, Rum, Ermeni ve diğer milletlerin sorunları gibi dertlere hiçbir çare üretilmiyordu. Sadece Ermenilere karşı kendilerini savunsunlar, diye Kürt aşiretlerini Hamidiye Alayları ismi ile silahlandırmıştı. Hâlbuki İttihad-Terakki'de federalizm ve yeni müfredat ile bütün bu sorunlar çözülecek idi.

Aslında hem Abdülhamid'in bu zayıf ve çaresiz iktidarına karşı hem dünyada İngilizlerin siyasetlerine karşı İttihad-Terakki ile beraber beş önemli lider ta 1900'lerde ortaya çıkmıştı. Bunların önemli projeleri de vardı.

- 1) Mısır'da Muhammed Abduh,
- 2) İran'da Cemaleddin Efgani,
- 3) Hindistan'da Muhammed İkbal,
- 4) Kürdistan'da Bediüzzaman Said Nursi,
- 5) Anadolu'da Muhammed Hamdi Yazır.

Bu beşin de ilacı ve reçetesi, biri Demokrasi ve Hürriyet; diğeri gerçek manada Batının fen bilimlerinin İslam dünyasında fiilen oturması idi. Muhammed Abduh, bu iki ilacın önünde hurafeleştirilmiş dini anlayışı görüyordu. Onun için bu iki ilaçla beraber, sağlıklı bir din anlayışı için başta Tefsir olmak üzere neşriyata başladı. Muhammed İkbal de öyle yaptı. Cemaleddin Efgani ise bir iki ilmi risale yanında yüzlerce âlim ve siyaset adamı yetiştirdi. İttihad-Terakkinin bütün ileri gelenleri onun öğrencisi idi.

Muhammed Hamdi de o zaman sağlıklı bir felsefeye ve sağlıklı bilimsel bir bakış açısına sahip olmayı, ilerlemenin biricik yolu olarak görüyordu. Cumhuriyet döneminde de bunun için ilmi bir tefsir yazdı. Bediüzzaman Said Nursi ise, gerçekten Reçete ismiyle iki ayrı kitap yazdı. Biri halk için. Diğeri âlimler için. Biri Münazarat; diğeri Muhakemat... Demokrasi ve Hürriyet için Münazarat. İslam dünyasının tam bilimsel bir düşünceye geçmesi için de Muhakemat. On beş sene önce bu iki reçeteyi şöyle özetlemiştim:

O zaman Bediüzzaman'ın iki düşmanı vardı: A) Dinsizlik ve cehalet B) İstibdad (yani psikolojik ve siyasi baskı). Birincisi için Muhakemat'ı yazdı. İkincisi için Münazarat'ı yazdı.

Onun iki de gayesi vardı:

1)- Kuran'ın anlaşılması; dolayısıyla, dinsizlerin susturulması... 2) Osmanlı veya Âlem-i İslam içinde kalmak şartıyla Kürtlerin cehaletten, sefaletten ve birbirine karşı düşmanlıktan kurtulmaları... Yine birinci gaye için Muhakemat'ı yazdı. İkinci gaye için Münazarat'ı yazdı. Yani Osmanlı âlim bilgileri çift dikişli gidiyorlardı.

Birinci kitapta (Muhakematta) eleştiri öznesi, dünya düzdür diyecek kadar ilimlerden kopmuş olan Kürt mollaları ile bilim ehli olan ve İslam’a girmek, dindar olmak isteyen Japonlar idi. Münazaratta ise eleştiri öznesi, tamamen Sultan II. Abdülhamid idi.

1911’ de hem Arapçaları hem Türkçeleri yayınlanan bu iki reçetenin tam ve güncel isimleri de şöyledir:

“Azametli (maddeten ve maddi imkânlar olarak çok büyük olan) fakat bahtsız bir kıtanın (Asya’nın); Şanlı, fakat tali’siz (şanssız) bir devletin (Osmanlı’nın); Değerli fakat sahipsiz (lidersiz) bir kavmin (Kürtlerin) Reçetesi. Veya Demokrasi Manifestosu Münazarat kitabı”

Mariz Bir Asrın (Özellikle Arapların), Hasta Bir unsurun (Özellikle Türklerin),

Alil Bir Uzun (Özellikle Kürtlerin) Reçetesi

Not: Bu vecizedeki kelime seçimleri ve kitabın içeriği, bunu bize böyle yorumlattı. Mariz Arapçadır, hasta Türkçedir, alil de kötürüm manasında Kürtçedir. Demek istiyor ki: Bu üç millet bu kitapla şifa bulursa bütün insanlık da şifa bulacaktır.

Veyahut: Saykalü’l-İslâmiyet (Tarihten Tozlanmış Olan İslam’a Vurulan Cila)

Veyahut: Bediüzzaman’ın Muhakematı (Mukayeseli, Bilimsel Yargıları)

Sonra Birinci Dünya Savaşı İngilizler lehine bitince, İngiliz İmparatorluğu üzerinden güneş hiç batmayan İmparatorluk oldu. Tevrat’ın işaret ettiği gibi Türklere hiç toprak verilmeyecekti. Fakat Lozan’da ilk Cumhuriyet liderleri, İngilizlere şöyle bir söz verdiler: Türklere Misak-ı Milli hudutları içinde bir devlet tanımaları karşısında Türklerin bütün dini ve eski tarihleri silinecektir. Daha doğrusu İngilizler böyle bir sonucu ta Kurtuluş Savaşı başında planlamışlardı. Çünkü bu Kurtuluş Savaşında hiç savaşmadan, bir mermi bile atmadan çekildiler. Yunanistan’a verdikleri desteklerini de kestiler.

Şimdi Meşrutiyet ve Hürriyeti ve sözde bilimselliği çok övdüğü halde, koyu bir Abdülhamitçi ve skolastik bir molla olan Ahmed Akgündüz Bey’in teferruatlı raporuna geçiyoruz. Şöyle ki:

1- Evvela, Muhakemat’ın Arapça versiyonuna ait olan bir tembih ve uyarıyı, bir başarı imiş gibi bu geniş ve herkese hitap eden Türkçe Muhakemat’ın başına koymuştur. Ve bunu dahi üç-dört yerde yanlış çevirmiştir. Şöyle ki:

2- “Bir Uyarı: Ey Havas Reçetesi ismiyle anılan bu Arabi risaleyi inceleyen zat, onun mütalaasında acele etmemen gerekir. Eğer konularını bilmiyorsan, bilenlerden sorman gerekir. Bu kitabın Türkçe eşini edinmen de lazım. Çünkü bu kitabın Türkçesi, Arapçasının muammalarını (kapalı yerlerini) açıklamıştır, onu avamın anlayışına, ağızlarına koyar gibi yaklaştırmıştır.

İşte sanki senin yanındayım; sen de bu risalenin bahçelerinin kapıcısı ile musafaha etmek istiyorsun. Onun senin dostun olduğunu sanıyorsun. Birden sana karşı vahşileşiyor ve seni tanımazdan geliyor. Sen o bahçelerde elini meyvelerine uzatıyorsun. Sanıyorsun kolay alınır, sana karşı nazlanmazlar. Birden dikenleri ile haşınleşip eline batıyorlar, onu kanatıyorlar.

İşte sanki senin arkandayım, sen de sana yaklaşan bir meyveyi koparmak istiyorsun; onu ağzına atıyorsun. Onu bir elma sanıyorsun. Birden o meyve kaygan bir inci veya sertleşen bir taş olup dişini kırıyor. Veya ateş koru olup ağzını yakıyor. Veya bir sakız olup dişlerine yapışkan bir darbe vuruyor.

Ve sanki ben seninle beraberim; sen bu sert yerleri geçip ilmi sonuçları avlamak istiyorsun. Ben de göz ucumla sana bakıp kızıyorum. Sen ise okunu o neticelere yönlendirmişsin, sanıyorsun onlar çıplaktır; zırhsız ve oku geri çevirmezler. Karşında parlayan beyazlığın o cisimden akan gözyaşları olmadığını anlıyorsun. Belki dümdüz kalkanların parlaklığı olduğunu öğreniyorsun. Oklarına karşı delinmez oluyorlar. O okları geri çevirip seni hayal kırıklığına uğrattıyorlar.

Ve sanki bu konumda sana bakıyorum. Göz nurum senin enseni okşuyor. Sen ise bu risalenin değişik yollarında yürüyorsun. Onları çok açık ve kolay gidilebilir yollar sanıyorsun. Birden o yollar sana karşı kıraçlaşıyor, duvarları başına çarpıyor, taşları sana karşı diş biliyor. Ben sana gülüyorum; sen ise bunları anlamaya gıpta ediyorsun.

Birden bana dönüyorsun, bana sövüyorsun, beddua ediyorsun. Ben isem hayalinin arkasından sana sesleniyorum: Ey adam, kızma, sövme, acele etme; bekle. Çünkü bu Arabi risale gelecek üç kitabın elçisidir, acele edip gelmiş ki, o kitaplardaki cennet-misal konuları sana müjdelesin. Bu risalenin Türkçe dokunmuş olan arkadaşını beraberine al, bu risalenin özet olarak anlattıklarını detayları ile sana açıklayacaktır. Onunla arkadaş olmaya bak...”

Şimdi Akgündüz Bey’in Muhakemat üzerine olan tahkik (araştırma) ve haşiyelerini (dipnotlarını) incelemeye geçiyoruz. İşte:

1- Sayfa 3: Bediüzzaman 26 ilimde 90 kitabı ezberlemiştir, diye yazılmıştır. Benim bildiğim 26 değil de medresenin 12 ilim dalı olmalı. Burada ilimleri İslami ve akli ve mantıki olarak ikiye ayırmak da yanlıştır. Çünkü İslami ilimlerin hepsi de akli ve mantıki ilimlerdir. Eğer bundan fen ilimleri kastediliyorsa bunun adı akli ve mantıki ilimler değildir. Bunlara pozitif ilimler denir.

Yine burada, Bediüzzaman bütün ilim terimlerini alfabe gibi kullanmıştır, diye yazılmış. Halbuki kendisi Muhakemat, Unsurul-Hakikat (gerçek ve doğru bilgi) bölümünde “En dahi ve en zeki insan dahi ancak dört-beş dalda usta ve uzman olabilir. Dolayısıyla, bütün ilimlere el atan, hiçbirini tam bilmiyor, demektir.” diye uyarıyor.

Yine bu sayfada: İslami ilimlerin temelini oluşturan Mirkat kitabı, diye kayıt var. Halbuki Mirkat sadece usul’ül-fıkıhtır. Bütün İslami ilimlerin temeli olamaz. Anlaşılan Ahmet Bey, bütün ilimleri fıkıhtan ibaret biliyor ve Metodoloji ile Epistemoloji kitabı olan bu Muhakemat’ı, sadece fıkıh o da Orta Çağın fıkhi seviyesine indirmek istiyor. Evet, maalesef, yaptığı tahkik ve tahşiye işi odur; raporda göreceksiniz. Ayrıca başta fen ilimleri olmak üzere bütün sosyal ve maddi ilimler İslamidir, Âdem’in mucizesidirler. İslamisi gayr-ı İslamisi olmaz.

Yine burada, Süllem isminde bir mantık kitabının ve Makasid isminde bir kelim kitabının özetlerini ezberlemiştir, deniyor. Halbuki bu ikisi zaten özetlerdir. Galiba Ahmet Bey’in anlatmak istediği, Şerhul-Maksid ile Süllem üzerine yazılan diğer şerh kitaplarıdır.

2- Sayfa 4: Burada, Elmalılı ile Bediüzzaman kıyas ediliyor. Elmalılı yirmi konuda aciz kalmış; Bediüzzaman ise bunları çözmüştür, deniyor. Mesela Ruhun Mahiyeti ve Miracın hem ruhen hem bedenen olması konuları... Ben Elmalılı’yı bilmiyorum, ama Ahmed Bey’in Bediüzzaman’ın çözümlerini test edecek bilgi seviyesine sahip olmadığı görülüyor.

Nitekim Astro-Fizik ve yazılım gerçeği bilinince, kâinatın sonsuz hacmi anlaşıncı ve Allah’ın kâinatın öbür ucunda olmayacağına iman edilince, Hz. Muhammed’in ruhen ve bedenen bir yerlere gitmesinin bir anlamı kalmadı. Tam aksine, başta ahiret olmak üzere bütün alemler onun ruhunda temessül etti, diye anlıyoruz.

Demek Bediüzzaman da yanlış yapabiliyor. Zaten kendisi “Beni yanlışsız bilmeniz yanlıştır,” diye talebelerini uyarmıştır. Ayrıca 20. Asrın sonlarına doğru DNA, Nöro-Psikoloji ve yazılım bilince Bediüzzaman’ın ruh tarifi de yetersiz olduğu görüldü. Fakat ne çare ki Ahmet Bey bunları anlayamaz. Çünkü bilgisi bu seviyede değildir.

3- Sayfa 5: Burada Muhakemat Nedir? diye başlık atılmış, ama tam beş sayfa Münazarat ile ilgili bilgiler konulmuştur. En sonunda Arapça Reçetetül-Ulema hakkında olan tenbih ve uyarı bir daha konulmuştur. Maalesef bu Tenbih tam dört kere tekrar ediyor. Ve kitapta bunun gibi çok tekrar var. Ayrıca Muhakemat ile ilgili izah olarak yine Bediüzzaman’ın ağır metninden alıntı yapılıyor. Bu ise devir ve paradoks demektir.

Önemli Bir Ara Not sayfa 6’da var: *Bediüzzaman, Mektubat eserinde şöyle demiştir: “Bu dürr-i Kur’aniyenin dairesi içinde olanlar, allame ve müctehid de olsalar; vazifeleri -ulum-i imaniye cihetinde- yalnız yazılan şu sözlerin şerhleri ve izahlarıdır veya tanzimleridir. Çünkü çok emarelerle anlamışız ki: Bu ulum-i imaniyedeki fetva vazifesiyle tavzif edilmişiz.”*

İşte bu prensip, hizmetin tarzı ve metodu hakkındadır, benden sonra bilimler asla değişmez demek değildir. Çünkü kendisi her nevi bilgiyi esas alıyor ve her yeniliğe tam açıktır. Daha önce bu konuda şöyle özet bir not yazmıştım Şöyle ki:

[İhtar: Sakın Bediüzzaman’daki bu gibi teknik veya ilmî eksiklik ve yanlışlara bakıp Risale-i Nurun İman ve Küfür Muvazeneleri, Mehdi-Deccal analizleri ile ahlak ve irşad dersleri, özellikle hizmet-i imaniyenin stratejik dersleri hakkında şüphe etmeyin.

Onlar tam doğru ve çağımızda mehdiyeti yani manevi cihadı tahakkuk ettiren derslerdir; saf ilmî prensiplerdir. Özellikle Risalelerde serpiştirilen yedi bin anahtar kavram tam ilmî keşiflerdir. Bu konularda Bediüzzaman’ın benzeri yoktur. Onun gibi olmak, ancak 20. Asrı yeniden yaratmakla mümkündür. Bu ise muhaldir.]

4- Sayfa 12: “Muhakemat baştan başa alet ilimlerine ve onların ıstılahlarına (deyimlerine) dayanır. Bunları bilmezseniz Muhakemat’ı hiç anlamazsınız, diyor. Halbuki kitap büyük çoğunlukla, tefsir, kelam, felsefe ve epistemoloji ilimlerine dayanıyor. Ahmed Bey’in deyimler dediğinin de yüzde yetmiş normal sözcük manalarıdır, çoğunluk onları anlar; çünkü o sözcükler deyim değil.

5- Sayfa 13: Zemahşeri “Kim çürümüş kemikleri diriltecek?” ayetinden meydana çıkan var mı? diye anlamıştır. Bu anlayışında da Vaz’ İlmîne (hangi kelimenin hangi manaya konduğunu bildiren bilim dalı) borçludur, diye bilgiçlik taşıyor Ahmed Bey, Halbuki Bediüzzaman Zemahşeri’nin bu manayı herhangi bir kelimedenden değil de sözün dizaynından ve vurgu biçiminden anladığını yazıyor, Belagat Unsurunda.

Yine bu sayfada, mükâbere ve muaraza Münazara İlminin deyimleridir, diyor. Halbuki bu iki kelime, normal sözlük olarak da kullanılıyor. Mesela, gündüz ortasında güneş yoktur, diyen biri kibrinden dolayı gerçeği inkâr ediyor, demektir. Muaraza ise taarruz kökü ile aynı şeyi paylaşıyor. Muaraza, delili ortaya koyup, kendini gösterip savaşmak demektir.

Yine bu sayfada kafiye diye bir ilim de var. Onu da bilmezseniz Muhakemat’ı anlayamazsınız, diyor. Ben bunu anlamadım, şiirlerdeki kafiye ve veznin Muhakemat’ın anlaşılması ile ne ilgisi var. Yine bu sayfada bir sürü anlaşılmasız alıntı ve yine paradokslar.

Burada “Güneş kendi ekseni içinde karargâhı olan güneş sisteminin istikrarı için döner” mealindeki ayeti “Güneş de kendisine mahsus bir müstakar için cereyan ediyor” diye meallendirmiştir. Hâlbuki

bu yanlış mealdir ve Bediüzzaman'ın 25. Sözde verdiği tefsire aykırıdır.

6- Sayfa 15: Unsurul-Hakikatte 12 Mukaddimededen ayrı olarak 12 mesele daha izah ediliyor, denmiş. Doğrusu sekiz mesele olacaktır. 12 Mesele burada değil de Unsurul-Belagatte yazılmıştır.

7- Sayfa 16: Ahmed Bey burada uzunca bir pasaj ile ağdalı Osmanlıca kullananları eleştiriyor. Ama kendisi yazdığı haşiyelerde özellikle Ömer Nasuhi Bilmen'den yaptığı alıntılarda, aynen o kınadığı durumda kalıyor. Muhakemat da hem ilmi bir kitap olduğu için hem 114 sene önceki dili kullandığı için bugünkü nesiller için aynı o ağdalı Osmanlıca konuşan adam durumuna düşüyor. Ve maalesef Ahmed Bey bunların hiçbirini günümüz diline çevirmemiştir. Sanırım gücü yetmiyor. Çünkü yazdığı Tarihçe-i Hayatta, sadeleştirdiği nutuk ve makalelerde çok başarısızdır.

Bizim Nutuk ve Makaleler kitabımızı onun Tarihçesinin birinci cildi ile karşılaştırabilirsiniz.

8- Sayfa 18-19: Bu sayfadaki verilen oranlar tamamen yanlıştır. Mesela, Kur'an'ın yüzde yirmisi ahirettir, Muhakemat'ın da yüzde yirmisi ahirettir, diyor. Halbuki doğrusu, Kur'an'ın yüzde otuzu ahirettir Muhakemat'ın ise ancak yüzde biri ahiretin ispatıdır, şeklinde olmalıdır.

9- Sayfa 29: Burada bu kitabın asıl ismi ile ilgili cümleyi açıyor, Ahmet Bey. Ama o cümlelerin karinelerini ve çağrışımlarını nazar-ı itibara almıyor. Muhakemat bütün dünyaya hitap ediyor, diyor. Halbuki kitabın tamamından da isimlerinden de anlaşıldığı gibi kitap, İslam dünyasını fen ilimlerine ve sağlıklı bir din anlayışına yönlendirmek için yazıldığı görülüyor. Nitekim dünyamızın da çağımızın da dünyanın düz mü yuvarlak mı gibi bir derdi yok, ama Müslümanların var maalesef.

10- Sayfa 26-27: Burada kitabın ismi ile ilgili verilen bilgiler zayıf ve temelsizdir. Kitabın yazılış süreci ile ve içeriği ile hiç ilişkili değildir. Nitekim unsur kelimesinin dahi ırk ve millet manasında olduğunu bile anlamamıştır.

11- Sayfa 28: Kaynak olarak kullanılan sözlüklerin çoğu ilmi değere sahip değildir. Mesela Abdullah Yeğin'in lügati tam başarısız bir çalışmadır. İsmi verdiği diğer sözlük de bu sözlüğün üzerine bina edilmiştir. Aynı yanlışlar oraya da geçmiştir. Ortasından açtım karşıma şu sayfa çıktı:

Abdullah Yeğin'in Osmanlıca Lügati ile İlgili Kısa Bir Rapor

Sh. 460-46: İdrak-i dakik: İnce idrak, denmiş. Hâlbuki ince idrak değil de ince bir şeyi idrak demektir. Çünkü şimdiki Türkçede de Osmanlıcada da eğer iltibas ihtimali varsa sıfat, kelimedden önce gelir. Dolayısıyla "*ince idrak*" manası için Osmanlıcada "*Bir dakik idrak*" denilir. Bu kelimenin başka bir şekli olan "*idrak-i dakaik*" maddesinde mana doğru verilmiştir.

İdrak-i maali: Büyük meseleleri ve sırları kavramak, denmiş. Bu da eksik ve yanlıştır. Doğrusu; "*Yüce, yüksek meseleleri kavramak*" şeklinde olmalı. Yani burada "*büyük*" ve "*sır*" kelimeleri, *maali* kelimesine münasip düşmüyorlar.

İdrar: Çokça akıtmak, devamlı vermek, denmiştir. Burada izahat yetersiz, en azından Kamus-ı Türkî'de olduğu gibi; su torbasını patlatmak demek olan "*derr*" kökünden if'al kalıbıdır. Bu kelime kök itibarı ile Arapça da olsa, sidik manasında Türkçeye has bir kelime olmuştur, denilmeli. Ayrıca "*çokça mal vermek, israf etmek*" olan mecazi manasını da ilave etmek gerektir.

İdrarat: Derr'in çoğulu denmiş. Hâlbuki derrin çoğulu değildir. İdrar'ın çoğuludur. Manası için de gelirler, varidat, tahsilat denilmiş. Fakat bu mana tamamıyla yanlıştır. Doğrusu, bol bol vazife ve maaş dağıtmalar ve israf etmeler, demektir.

İdras: Kitap okumak, denmiş. Doğrusu elbiseyi eskitmek demektir. Ders, bir şeyin üzerinde çok durmak, onu eskitmek demektir. Kitap üzerinde de böyle çok durulduğu için, okumaya da bu kökten “ders” denilmiştir. Fakat if’al vezni üzere yani “*ıdras*” kalıbı, asla ders manasında kullanılmamıştır.

İdris: Hz. Adem’in evlatlarından, denmiştir. Hâlbuki Adem’in evladından değildir. Bir rivayete göre, Nuh’tan önce gelen biridir. Bir rivayete göre de Nuh’tan sonra gelen bir peygamberdir.

İfade ve ifadat: Burada üç tane yanlış var:

1- Önce “*ifadat*” sonra “*ifade*” yani önce çoğulu, sonra müfredi vermek eksikliklerdir. Çünkü lügatlerde kaide odur ki; önce müfred kelime verilir. Hemen yanında onun cemi gösterilir.

2- “*İfade*” başlığından ayrı olarak, dört ayrı başlık vermek yine Lügat kuralına uygun değildir. Bunları ifade başlığı altında vermek daha isabetli olur.

3- “*İfade*” maddesinde fayda verme manası doğrudur. Fakat aynı manayı çoğulunda da vermek gerekir. Zaten kelimenin birinci manası fayda vermektir. İfade ve anlatımda da karşı tarafa belli manevi ve ilmi faydalar sağlandığı için, ders ve anlatmaya “*ifade*” denilmiştir.

İfade-i Cebriye: Alt maddesine “*zoraki ifade*” demek doğru değildir. Çünkü bu kelime sadece Cebir işaretleri ile bir şeyleri anlatmak manasına gelir. Ayrıca “*zoraki ifade*”ye Osmanlıcada, ifade-i cebriye değil de “*cebren ifade*” denilmeli.

İfade-i Meram: Maddesinde dilek ve maksadını anlatmak, demek eksiktir. Çünkü bu kelime, deyim olarak kitabın önsözü ve takdimi manasına gelir. Müellif burada kitapla ilgili maksadının ve ne yapmak istediğini anlattığı için kitap takdimlerine “*ifade-i meram*” denilmiştir.

Küçük bir hatırlatma: Osmanlıca isim tamlamasında eğer “*he*” ve “*hemze*” varsa, “*hemze*” he’in üstünde yazılır. Yoksa “*ifadeh-i meram*” gibi okunur ki; bu lügatte bütün bu gibi kelimelerin Osmanlıca yazılışı yanlış olmuştur.

İfade-i şifahiye: Maddesine “*ağızdan söyleyerek*” demek çok güzel düşmemiş. Doğrusu “*sözlü ifade*” denmeli. Ayrıca “*söyleyerek*” deyip, yani ismi hal sıfatı yapmak da yanlış olmuştur.

İfade-i tahririye: Yazı ile anlatış; yerine yazılı ifade, yazılı açıklama, demek daha güzel olur.

İfakat: “*fevkten*” iyileşme, ayılma... denilmiş. Fakat “*üste çıkma manasının kökü olan ‘fevk’ den if’al kalıbı*” dense, “*ayılma*” manası birinci mana olarak gösterilse, çok daha güzel olur. Çünkü kelimenin birinci manası, ayılma yani bilincin batmaktan kurtulup üste çıkmasıdır. Dolaylı olarak iyileşme manasında kullanılmıştır.

İfdal: Lütuf, bağış, ihsan denmiştir. Bu kalıp, bu manasıyla değil Osmanlıca, Arapçada dahi çok nadir, kullanılmıştır. Bu manada bu vezin değil de *fadl* veya *fazl* kök kelimesi kullanılır. Ki Risale-i Nur’da bu kelime bu manada çok kullanılmıştır. Şu numunelerden anlaşılan odur ki; bu Lügat Risale’ye göre hazırlanmamıştır.

İffet: Yuvarlak Te ile yazılmayacak. Uzun “*Te*” ile yazılacaktır. “*Rahmet, hayat*” gibi.

İfham: Ağız açtırmamak, susturmak, denmiş. Fakat kelimenin asıl manası, karşı tarafa öyle bir cevap vermektir ki, karşı taraf yanıp kül olsun. Kelimenin kökü fahim (kömür) manasından gelir. Said Nursi Hazretleri bu kelimeyi, şeytanı ve kafirleri susturup kül etme manasında kullanmıştır.

İfhar: Şerefliendirmek, fahirlendirmek, denmiş. Bu kelimenin aslı yani fahir, içten gelen bir duygudur. Başkasının yaptırması ile olmaz. Ayrıca ne Osmanlıca Lügatinde ne Arapça Lügatlerde böyle bir kullanım bulamadım.

İflas: Sıyrılıp kurtulmak, denmiştir. Hâlbuki sıyrılıp kurtulmak manasındaki kelime, bu değildir “*infilas*”tır.

İfrat-ı neşat: Verilen manalara ilaveten, çok çalışmak manasını da ilave etmek, iyi olur.

İfsah: *Unutmak, akıldan çıkarmak*, denilmiştir. Hâlbuki kelimenin asıl manası, bir şeyi bozmak, özellikle antlaşma ve sözleşmeleri bozmak demektir. Çok daha sonra hafızlar Kur’an’ı unutunca, onların bu yaptıklarına mecazen “*ıfsah-ı Kur’an*” (Kur’an’ı bozmak) denmiştir. Demek kelimenin asıl manası unutmak değildir.

İfşaat: Osmanlıca harfleri yanlış dizilmiştir.

İftah: Açmak, fethetmek, denilmiştir. Hâlbuki bu kökten bu vezin yani mastar olarak *iftah* ne Arapçada ne Osmanlıcada asla kullanılmamıştır. Açmak, fethetmek manaları daima *feth* veya *iftitah* vezinlerinde gelmişlerdir. İftah, Osmanlıcada ve Arapçada daha çok emir kipi olarak “aç” manasında kullanılır.

İftar: Oruç açmak, zıddı imsak denmiştir. Doğrusu bir şeye başlama, yemeye başlama ki: Kahvaltıya “*fütur*” denilmiştir... Fikhî manası ise, orucu yemek ile açmak demektir. Bu mananın zıddı olan imsak ise, kendini yemek ve diğer iştah çekici şeylerden geri tutmak demektir.

Bir Hatırlatma:

Kitabın çoğunda “e” sesi, “i” sesi olarak okunmuştur. Mesela hayır, gelir ve menfaat manasına gelen “*derr*”in çoğulu olan “*edrar*”, “*idrar*” olarak okunmuş. Kırık çoğul olan bu kelime bir daha salim çoğul edatı olan “*ât*” ile çoğul yapılmıştır; sonuçta ne Arap Lügatinde ne Osmanlıcada olmayan acayip bir kelime: “*idrarat*” ortaya çıkmıştır. Halbuki Osmanlıcada ve Arapçada “*idrarat*” diye bir kelime olmadığı gibi, Osmanlıca lügatlerde “*edrar*” kelimesi de hiç kullanılmamıştır.

Ve mesela Farsçada yukarı manasına gelen “*efraz*” “*ifraz*” olarak yazılmıştır.

12- Sayfa 29-31: Buralarda verilen fonetik düzeltmelerin hepsi yanlıştır. Çünkü Türkçede ses uyumu diye bir gerçeklik var. İlle de tecvidli okumak gerekmez. Maalesef bu kitap böyle gereksiz şeylerle şişirilmiştir. Çünkü hepsini okudum; elime hiç faydalı bir mana geçmedi. Kitabın ana metni dışında.

Maalesef Ahmed Bey’in Kızıl İcaz tercümesi de Talikat kitabının tercümesi de hiçbir mana ifade etmiyorlar. Çünkü kendisi bu üç kitabı anlayacak ilim seviyesinde değildir. Nitekim arada itirafları var. Ve yazdığı notların çoğu bunu gösteriyor.

13- Sayfa 36-37: Burada besmele, Bismillah çekmektir. Hamdele Elhamdü Lillahi Rabbil-alemin demektir, salvele salavat getirmek demektir., kayıtları boşunadır; çünkü kitapta bu terimler geçmiyor. Zaten bu kitabın okuyucusu da bunları biliyor. Burada asıl atladığı gerçek, akıl ve nakil kavramlarını açması gerekirdi. Diyebilirdi akıl, insan türünün akıllı olan fen ilimleri demektir. Nakil de Peygamberlerden nakledilen vahiyler ve dini metinler demektir.

Bu iki sayfada Tahiyatı, canlıların Allah’a sunduğu tebrikler, şeklinde; salavatı, İlâhi rahmet, başarı ve destek şeklinde; sırat-ı müstakimi, ifrat ve tefritin ortası olan orta yol şeklinde; şeriatı, İslam hukukunun ana umdeleri şeklinde vermesi gerekirken, maalesef, birçok alternatifli ama verimsiz söylemlerle iki sayfayı boşuna doldurmuştur.

Yine sayfa 38-39’da “Kur’an, denilen kitap, yaratılış kitabından dest-i kaderle (kader eliyle) ve kalem-i hikmetle (bilim kalemiyle) yazılmış ve geçerli olan İlâhi ince ve derin yasaları gösterdiğinden, adil ve dengeli yasaları ile insan türünün düzen, denge ve kalkınmasını garantilediğinden her yönden Üstat ve muallim olmuştur” gibi güzel bir cümleyi koyacağına kaza, kader ve salavat ile ilgili skolastik ve çözümsüz bilgileri doldurmuştur.

14- Sayfa 40-41: Burada Beraatül-İstihlal, güzel başlangıç, beraat güzel demektir, istihlal da başlangıç demektir, diyebilirdi. Bidatüz-zaman, zamanın uydurması, demektir. Bediüzzaman ise zamanın harikası ve üstünü diyebilirdi; iki sayfayı boş bilgilerle doldurmaktan kurtulurdu. Maalesef kendisi edip değildir, çok söz israfında bulunuyor. Halbuki Risale-i Nur'da, veciz olmayan ve mucizevi nükteler ifade etmeyen şeyleri yazmak yasaktır.

Yine burada “Amma ba’dü” kalıbını hiç açmamıştır. Halbuki bu, kitabın önemini bildiren çok yerinde bir deyimdir, Şöyle ki:

Emma ba’d: (Hamd ve salavattan sonra manasına gelen bir deyimdir. En acil en önemli konunun hemen geleceğini bildirmek için kullanılır, hutbelerde). Şu fakir (muhtaç), garib (görülmedik) Nursî ki, bid’atü’z-zaman (zamanın uydurması) lâkabıyla müsemma (adlanmış) olmaya lââyık iken haberi olmadan Bediüzzaman (zamanında eşi benzeri olmayan) ile meşhur olan bîçare; tedenni-i milletten (milletin gerilemesinden) ciğeri yanmış gibi feryad u figan ederek, ah! ah!.. Ah!.. Vâ esefâ (çok yazık) der ki: İslamiyet’in mağz (öz) ve lübbünü (çekirdeğini) terk ederek (bırakarak) kısrına ve zâhirine vakf-ı nazar ettik (sadece dışını ve kabuğunu gördük) ve aldandık. Ve sû-i fehm (kötü anlayış) ve sû-i edeb (kötü terbiye) ile İslamiyet’in hakkını ve müstahak olduğu hürmeti ifa edemedik (saygılı davranmadık). Tâ (nihayet) o da bizden nefret ederek evham ve hayalâtın (kuruntu ve hayallerin) bulutlarıyla sarılıp tesettür eyledi (gizlendi.)

15- Sayfa 42-43: İsrailiyat kelimesini Yahudilerden alınan rivayet ve hikâyeler diye verebilirken iki sayfa boş yere uzunca bilgi veriyor. Yahudilik dışında İslam’a giren diğer dinlerin bilgilerine de İsrailiyat diyor. Bu ise yanlıştır. Ayrıca aynı bilgileri bu Muhakemat kitabında üç kere tekrar ediyor.

Usulü-din, dinin temel bilgileri diye çevirmesi yeterli iken “İslami esaslar çerçevesinde İlahi sıfatlar, peygamberlik ve yaratılış ile ilgili hususları akli ve mantıki delillerle anlatan İslami ilim. Usulü-din olarak da ifade edilir, demiş. Burada mecaz deyimini alegorik ifade demek iken, usulul-fıkıh deyimini kullanarak vermiştir. Halbuki burada konu fıkıh değildir. Ben usulud-din için kullanılan iki farklı versiyonun farkını anlamadım. Çünkü ikisi de aynı yazılmıştır.

16- Sayfa 44-47: Muzahrafat, Arapça kökenli olup Türkçede farklı birkaç manada kullanılıyor: Süprüntüler, pislikler, yalanlar, saptırmalar gibi, denmiştir. Halbuki bu manalara asla gelmiyor. Çünkü muzahraf, süslü altın demektir, müzahrefat ise dışı altınla süslenmiş, içi kof olan şeyler manasındadır.

Yine burada telâhuk-ı efkâr, fikirlerin birleşmesi, fikirlerin meşveret etmesi, diye çevrilmiştir. Bu da yanlıştır. Doğrusu, telâhuk-ı efkâr, çağlar boyunca fikirlerin birbirine yetişmesi ve biri diğerine eklenmesi demektir. Fikirlerin birbiriyle meşveret etmesi ikinci bir aşamadır, sonuçtur; kelimenin manası değildir.

Yine burada, bedihiyat kelimesi mantığın apaçık önermeleri diye çevrilmiş. Fakat doğru, bilimsel bedihi veriler, diye çevrilmesi lazımdır. Metinde anlatılmak istenen odur, Dünyanın yuvarlaklığı gibi. Evet, dünya düzdür, diyen o mollalar, iyi derecede Mantık okuyorlardı ve onun skolastik önermelerini inkâr etmiyorlardı. Yine de dünya düzdür diyorlardı.

Yine burada kuruntular demek olan mev’hûmatı vehmi şeyler diye açmak, dil paradoksudur.

17- Sayfa 48-50: Unsur’ul-Hakikatin başındaki hakikat kelimesi için gerçek, sabit ve doğru olmak, mecazın tersi, diye kayıt düşmüş. Halbuki burada o manalarda değildir. Doğru ve bilimsel gerçekler demektir. Modern deyimle bu bölümün konusu epistemolojidir. Yani bilimsel verilerin gerçekliğini ve doğruluğunu araştırmak demek.

Yine burada, Mukaddime kelimesini açıklıyor, ama maalesef metinde hepsi Mukaddime olarak dizilmiştir. Bu tutarsızlığı görmemiştir. Evet, Nurcuların bir kısmının bunları Mukaddime diye okuması büyük bir bilimsel ayıptır.

18- Sayfa 51-55: Burada “takarrur etmiş usuldendir” (kabul edilmiş temel bir kuraldır) gibi önemli ve anahtar bir deyimini hiç açmamıştır. Tearuz (din ile bilimin çelişmesi) kavramını, fıkhi delillerin birbiriyle çelişmesi diye vermiştir.

Halbuki Bediüzzaman sayfa 45’te, din ile bilimlerin müsademesi ve münakazatı diyor. Yani din ile bilimlerin çarpışması ve biri diğerini imhası diyor. Demek burada konu, basit fikhî ve lafzi çelişkiler değildir.

Burada akıl ve nakli de eksik vermiştir. Burada akıl Ahmedin-Mehmedin akli değildir, nev-i beşerin akli olan bilimler demek istiyor Bediüzzaman. (İşaratül- İ’caz’a bakılabilir.)

Yine sayfa 52’de Hikmet kelimesinin dört manasını vermesi gerekirken, hüküm (yargı) ile karıştırıp o dört anahtar manadan sadece fayda ve maslahat manasını esas almıştır. Halbuki burada konu, başta Felsefe olmak üzere fen ilimleridir. Hikmetin dört ana manası şunlardır:

Hikmet: Osmanlıcada dört manaya geliyor. 1) Allah’ın hikmet ismi yani her şeyi bilimlere uygun ve yararlarla donanmış olarak yaratması. 2) Felsefe. 3) Fen bilimleri. 4) Yarar. Felsefe ve bilimler, varlıkların yararlarını ve bilimsel yönlerini araştırdığı için o ismi almışlardır. Yoksa hikmet direkt olarak fayda manasında değildir. Felsefe kelimesi ise, Yunanca olup bilgi sevgisi demektir. Filo sevgi demektir. Sofya da bilgi ve felsefe manasına gelir. Ayasofya da kutsal bilgelik manasında o ismi almıştır. Aslında orası Cami olmamalı, Bilimler Akademisi olmalıdır.

Sayfa 54’te Remz (ince işaret) kelimesinde doğru mana vermiştir. Kur’an’da (Zekeriya kıssasında) el, dudak ve baş ile işaret manasında geçiyor, diyor. Halbuki bu mana, ille de el ve baş ile olacak diye anlaşılmıyor. Orada Zekeriya’dan kasıt İslam dinidir. İslam’ın sembol dilinin kullanılmasıdır ana mana. Maalesef, zahirilik ve onun versiyonları olan Vehhabilik ve Selefilğin diğer çeşitleri İslam’ın sembol manalarını inkâr edince, dinin evrenselliği ve mucizeliği kayboldu.

Araplar remz için lahn ve melahin diyorlar, şeklinde bir kayıt düşmüştür. Galiba bu, lemh ve melamih olacak. Çünkü lahn dili eğip-bükme demektir; ince işaret manasında değildir.

19- Sayfa 58-60: Mugalata kelimesinin tarifi için, hasım taraf kabul etse de etmese de kesinlik ifade etmeyen akli eser, diye vermiştir. Halbuki hiç alakası yoktur. Mugalata sadece, yanıltma ve yanlışla düşürme demektir. Mugalata-ı nefis ise kişinin kendi kendisini yanıltması demektir.

Vehmiyat için, hayal gücünün duyusal olmayan konularda belirlediği yanlış önermelerdir, demiş. Bu da yanlıştır; doğrusu kuruntular olmalıdır. Çünkü burada sözcük manası esas alınmıştır. Yine burada müştebihat kelimesi geçiyor. Galiba doğrusu müteşabihat olmalı. Manası için de “Hayal gücünün duyusal olmayan konularda belirlediği yanlış önermeler, denmiş; bu da yanlıştır. Doğrusu, birbirine çok benzeyen eş anlamlı manaları olan kelimeler olacaktır. Safsata tutarsızlık demek iken başka mantıkî önermeler manasında verilmiştir. Müşağabe tutarsız ve gürültülü tartışma demek iken onu, mantık deyimini yapmıştır.

Burada maani-i ula ve maani-i saneviye kelimelerini, ilk etapta anlaşılan meal ve sözün ana manaları olan ikincil gerçek manalar diye açıklaması lazımken yapmamıştır. Ayrıca, birçok ilgisiz izahlarla kitabı şişirmiştir. Maani-i saneviye kelimesini de yanlış dizmişlerdir.

20- Sayfa 61-65: Teorik bilgi demek olan nazari kelimesini, teorik araştırmalar diye vermiştir. Bu da metni açmıyor. Alemde meylül-istikmal (evrimleşme meyli) vardır, deyimini açmamıştır. Buna hiçbir misal vermemiştir. Tekâmül ve terakki kelimelerini açmamıştır. Darwin’e ve Abdullah Cevdet’e iftira etmiştir. Çünkü Darwin tam ateist değildir, agnostiktir. Onun geliştirdiği evrim meselesi de yaratma hakikatine aykırı değildir.

Üstad Bediüzzaman, Yeni Said olarak bu tekâmül ve istikmâl hakikatini şöyle formüle etmiştir:

Yani 29. Söz, İnce Remizli Nükte bu süreci şu beş kanun ile ifade ediyor: “Cem-i ezdad kanunu (Zıtların bir araya gelmesi yasası) → kanun-u mübareze (Diyalektik ve çatışma yasası) → kanun-u tagayyür → (Değişim yasası) kanun-u tekâmül → (Dönüşüm yasası) kanun-u imtiyaz (Ayrışma yasası).

Abdullah Cevdet’in Kahriyat kitabı da Ahmed Bey’in dediği gibi tamamen Abdülhamid aleyhinde değildir. Abdülhamid’in sıkı istibdadı gibi birçok ilmi konu daha vardır içinde. Ahmed Bey hem Abdülhamitçi hem Meşrutiyet ve Hürriyetçi olmakla, kendi kendine çeliştiğinin farkında değildir. Maalesef kendi yanlışlarını göremiyor.

Kitapta geçmediği halde, İlm-i Bedihi diye bir bilim dalı icat ediyor. Evet, böyle bir bilim dalı yok, bedihi (apaçık) bilgiler var sadece. Zaten eskiler bu kelimeyi bu manada kullanmışlardır,

Yine burada, telahuk-ı efkâr kelimesini yine tekrar etmiş ve yanlış vermiştir. Mebadi-i ulum kelimesi için “İlimlere başlangıç için temel bilgiler” ve mebadi kelimesi için de “bir şeyin başı ve sonu, yaratılışın başı ve sonu” demiştir. Bir türlü altyapı diyememiştir. Halbuki Bediüzzaman metinde açıkça diyor ki: İnsan ne kadar zeki olursa olsun, eğer ilimler için altyapı yoksa o insanın yeni bilgileri öğrenme şansı yoktur. Ve koyduğu bu kural onun şahsı için de geçerlidir. Nitekim Risale-i Nur’da üç yüze yakın bu tür ilmi eksiklikler olduğunu tespit etmişim.

Evet, modern Araplar mebadi kelimesini ilkeler manasında kullanıyorlar. Çünkü kişi, koyduğu ilkeleri daha sonraki sistemi ve fikriyatı için altyapı yapar.

Yine burada sayfa 65’te hakaik-i mahza ve mücerredat-ı sırf kelimeleri için, akıl ve maddi ölçülerle anlaşılması mümkün olmayan maneviyat ve metafizik, demiştir. Bu da çok fahiş bir yanlıştır. Doğrusu, saf, öz gerçekler ve soyut değerler olmalıdır. Bediüzzaman, Ahmed Bey’in aksine, bu soyut manaları ve değerleri akılla ve maddi bilimler ile anlıyor ve ispat ediyor. Sadece avam bunları anlamaz, diyor.

21- Sayfa 67-70: Burada müsellemaat, makbulat ve mefhum kelimeleri yanlış verilmiştir. Bunlar burada sözlük manaları iledirler. Herkesçe teslim ve kabul edilen ve anlaşılan bilgiler demektirler. Mantık ilmi deyimleri değiller.

Ma-sadak kelimesi, bir sözün birçok doğru anlamından numune anlam demektir. Yanlış verilmiştir. Sayfa 70’te Mudar kabilesini Hz. Peygamberin kabilesi olan Kureyş’ten ayrı bir kabile gibi göstermiştir. Halbuki Kureyş de Mudar kabilesinin bir koludur. Mudar, Hz. Peygamberin 18. nesilden dedesidir. Dolayısıyla Mekkelilerin çoğu bu kabiledendirler. Kur’an onların lehçesi üzerine inmiştir

Yine bu sayfada, muhakkikin-i ulema kelimesini medrese geleneğinin alimleri diye vermiştir. Halbuki bu alimler her zaman medreseden yetişmiyordu. Nitekim medreseliler çoğunlukla muhakkik değiller. Bunlar kendilerini özel yetiştiren araştırmacı alimlerdir. Sekkaki, İbn Malik, Molla Cami gibiler.

22- Sayfa 71-75: Burada, Mitoloji ve Farsça efsane (büyüleyici hikayeler) demek olan Esatir kelimesini, gerçeğe uymayan, düzensiz, asılsız ve boş sözler, diye çevirmiştir. Bu ise tamamen yanlıştır. Çünkü bunların içinde nice vahiyler de var. Bugün bilim, efsane denilen o gerçekler şahs-ı manevi ve arketiplerdir, diyor. Kur’an, Eski Nesillerin Esatiri (efsanevi satırları) derken bunları kınamıyor. Müşriklerin, Hz. Muhammed’e, sen bunları vahiy ile almıyorsun, bunları başka şahıslardan aktarıyorsun, şeklindeki iddialarını eleştiriyor.

Ahmed Bey Kürtçe bilmediği için, Kürtçe bal kovanı demek olan kûvar kelimesini burada bal peteği diye çevirmiştir.

Sayfa 74’te, Bediüzzaman’ın bu Muhakemat kitabından asıl maksadının çağdaş bilimlere uygun bir tefsir yazdırmak olan önemli meseleye hiç değinmemiştir. Anlaşılan çağdaş bilimlerden hiç hazzetmiyor. Halbuki bu kitabın ruhu hükmündedir bu konu: Şöyle ki:

Hatime (Sonuç): Bu mukaddimeden maksadım, efkâr-ı umumiye (kamuoyu) bir tefsir-i Kur'an istiyor. Evet, her zamanın bir hükmü var. Zaman dahi bir müfessirdir. Ahval ve vukuat ise, bir keşşaftır. Efkar-ı ammeye hocalık edecek yine efkar-ı amme-i ilmiyedir (bilim ehlinin ortak kanaatidir). Bu sırra binaen ve istinaden (dayanarak) isterim ki: Müfessir-i azîm (en büyük tefsir) olan zamanın taht-ı riyasetinde (başkanlığı altında), her biri bir fende (bilim dalında) mütehassıs (uzman) muhakkikîn-ı ulemadan müntahap (araştırmacı âlimlerden seçilmiş) bir meclis-i mebusan-ı ilmiye (bir şura-i ilmiye) teşkili ile meşveret (istişare) ile bir tefsiri telif etmekle, sair tefasirdeki münkasım olan mehasin (diğer tefsirlerde bölünmüş olan güzellikleri) ve kemalâtı (mükemmel-güçlü düşünceleri) mühezzabe ve müzehhebe (süslenmiş ve arındırılmış: çağa uygun) olarak cem' etmelidirler (toplamalıdır).

Evet, Meşrutiyettir: (İdare olarak Demokrasiye geçtik. Bu kitabın yazıldığı tarih olan 1911'de Osmanlı, Meşrutiyet yani Padişahın varlığı şartıyla Meclis-i Mebusan'ın güvenoyu verdiği Hükümet ile yönetiliyordu. Her şeyde meşveret (istişareler) hükümfermadır (egemendirler). Efkar-ı umumiye dahi didebandır (kamuoyu dahi gözlemcidir).

İcma-i ümmetin hücciyeti, buna hüccettir. (İslam Ümmetinin oy birliği ile kabul ettiği bilgiler geçerlidir, hükmü bunun açık ve tam delilidir.)

[Maalesef, İslam dünyasının biricik kurtuluşu olan bu proje, yüz yıldır uygulama bekliyor. Diyanet bir iki teşebbüste bulundu ise de din ile bilimi barıştırmadığından, bu konuda yine yolda kaldılar. Nur Cemaati ise bunu bilimlerle yapacağına kalkıp Siyasetten medet bekliyor. Bütün enerjilerini siyasette tükettiler. Arap âlemi ise Şura ve Demokrasi uygulamalarından tamamen uzaklar.

Üstad Bediüzzaman burada, Tefsir için böyle bir ilmi şurayı esas alıyor. Fakat daha sonra adı geçen ilmüs-sema, ilmül-arz ve ilmül-beşer yerine Risale-i Nur Külliyyatını yazınca artık tek bir zat dahi Risaleleri, Sözler ve Mektubat'ı esas alırsa Kur'an'a böyle bir tefsir yazabilir, diyor, Rümuzat-ı Semaniye kitabında, İşaratül-İ'caz ile ilgili bir mektupta.]

23- Sayfa 76-80: Rüstem-i Zâl ismi Risale-i Nur'da farklı iki konu münasebetiyle anılmıştır, diyor: Bu anılmaların amacını da şöyle yazıyor: “Bediüzzaman, bütün Müslümanların İslam çatısı altında birleşmesinin önemini anlatırken; İslam Tarihi boyunca her milletten insanın İslam namına hareket ettiklerini ve büyük medeniyetler kurduklarını ifade ediyor.”

Ahmed Bey'i burada gevelemeye ve bir şeyler gizlemeye iten sebep, Rüstem-i Zâl'in, Kürtlerin büyüklerinden biri olmasıdır. İfadenin orijinali şudur:

Evet, ey Kürtler! Milliyet denilen yüce bir duygunuz olmalı. Bu duygu ile geçmişin derelerinde ve şimdiki zamanın sahralarında ve geleceğin dağlarında olan Rüstem-i Zâl ve Selâhaddin-i Eyyubi gibilerle beraber bir çadırda oturup akraba olursunuz. Bu milliyetçilik fikri, kişiyi milyonlarca insanın şerefi ile ve haysiyeti ile şerefendirir. Bu duygu size diyor ki: Her biriniz bir millet kadar büyüyebilirsiniz. Her biriniz bir millet kadar hayattan lezzet alabilirsiniz. Milletin her ferdinin hayatı sizin hayatınız olur. Evet, kimin himmeti (ilgi alanı) milleti ise o tek başına bir millettir. Evet, milliyet fikri insanı bencillik gibi aşağı huylardan kurtarıp insana yüksek ahlaki yaşattırır. (İki Mekteb-i Musibetin Hatimesinden)

Sayfa 77'de Gulyabani kelimesi için, hiçbir metne destek olmayan birçok farklı manalar vermişti; fakat kelimenin etimolojisini hiç düşünmemiştir. Gulyabani kelimesinin açılımı şudur:

Tab ve Tav, Kürtçede ve Farsçada, güneş ve güç demektir. Bi-tab güçsüz manasındadır. Bizim tavan manasında kullandığımız dam kelimesi de Farsça ve Kürtçedir. Tuzak demektir. Çünkü eskiden insanlar, evlerini yer altında yapardı ve düşmanlar zarar vermesin diye damında (tavanında) tuzak kurardı. Kürtçede, tuzak kuran kocakarı (Gulyabani) manasında **Pira-damé** var. Bu Gulyabani kelimesi, Farsça iki kelimenin beraberliğidir. Yabani-suikastçı demektir. **Gol ve Gul** kelimesi, Hint-Aryen dillerinde, kapıp götürmek demektir. O dillerden Arapçaya geçmiş, Arapçada yağma, kapma ve suikast (iğtiyal) manalarında kullanılıyor. Futboldaki gol kelimesi de galiba buradan geliyor. **Dama** denilen oyun da buradan geliyor. Çünkü oynayan her iki taraf da karşıdakini tuzağa düşürmeye çalışır.

Yine burada, Nev'un münhasirun fiş-şahs (yalnız, bir bireyde yani yalnız bir fertte bulunan tür) ifadesi Osmanlıcadır, diyor. Ama Arapların atasözlerinden biridir, diye biliyorum. Türkçe ile ilgisi çok sonradır.

Sayfa 79'da uydurulmuş hadisi tarif ederken hadis-i muhtalak (yaratılmış hadis) diye vermiştir. Yani getirdiği tanımın asıl kelimeden daha zor bir kelime olduğunun farkında değildir: Bu durum ise, Ahmet Bey'in hiç mantık pratiğini yapmadığını gösterir.

24- Sayfa 82-84: Ahmed Bey'in yazdıklarından, kendisinin Astronomi bilimini çok bildiğini anlıyoruz. Halbuki Astronomi ile Astrolojiyi bir birbirine karıştırıyor. Çünkü Astroloji bugün için artık bir bilim dalı değildir. O dediği Orta çağda kaldı. Zaten Ay ve Güneş ile ilgili verdiği bütün bilgiler skolastik Orta çağ bilgileri olduğu net olarak görünüyor.

Yine bu sayfalarda Hüsn-i Zatî deyimini için Allah'ın zatının güzelliği diye çevirmiştir. Halbuki bu deyim, güzelliği kendinden olan yani güzelliği diğer varlıklara nispetle ve göreceli olmayan güzellik demektir. Şerhul-Makasîd'a veya 32. Söz'e baksaydı bunu görürdü.

Burada Muhakemat'tan, Ahmed Bey'in hiç değinmediği bir pasajı almak istiyorum. Çünkü bu pasaj, Muhakemat'ın ruhunu oluşturuyor. Şöyle ki:

Usûl-i müsellemedendir ki (kabul edilmiş kurallardan biri de): *Şerr-i cüz'î (küçük kötülük) için hayr-ı kesiri (büyük yararı) tazammun eden emri (iş) terk etmek, şerr-i kesiri (büyük kötülüğü) işlemek demektir.* Ehvenü'ş-şerri (daha az zararlıyı) ihtiyar (seçmek) elzemdir (çok lazımdır).

Evet, eski hikmetin (Antik felsefe ve bilimin) hayrı az, hurafatı (temelsiz bilgileri) çok, ezhan (zihinler) istidadsız (hazırlıksız), efkâr taklid ile mukayyed (düşünceler körü körüne uymakla kilitli), cehl avamda hükümferma (cehalet halkta egemen) olduklarından, selef (Öncü Alimler) bir derece hikmetten nehyettiler (felsefeyi yasakladılar).

Fakat şimdiki hikmet (fen bilimleri), ona nisbeten maddî cihetinde hayrı çok, yalanı az; efkâr dahi hür (düşünceler dahi özgür), marifet (eğitim) hükümfermadır (egemendir). Zaten her zamanın bir hükmü (yargısı) olmak gerektir.

[İşte Bediüzzaman'ın asıl Epistemolojisi ve bilgi felsefesi budur. Kendisi ancak 1920'lere kadar bilimleri takip ettiğinden ve ondan sonra başta Astro-fizik, DNA ve Yazılım olmak üzere yüzlerce bilimsel gelişme olduğundan, onun kitaplarını bu terazi ile tartmak lazımdır. Ehl-i ilmi özellikle tabipleri, Risalelerinden ve İslam'ın temel konularından soğutmamak gerekir. Yoksa o da Risaleleri de zaman nehri içinde kaybolup gideceklerdir.]

Bir Not: Hikmet, Osmanlıcada dört manaya geliyor. 1) Allah'ın hikmet sıfatı yani her şeyi bilimlere uygun ve yararlarla donanmış olarak yaratması. 2) Felsefe. 3) Fen bilimleri. 4) Yarar. Felsefe ve bilimler, varlıkların yararlarını ve bilimsel yönlerini araştırdığı için o ismi

almışlardır. Felsefe kelimesi Yunanca olup, hikmet sevgisi demektir.]

25- Sayfa 85-90: Burada Altıncı Mukaddimede bir ilimde uzman olmak, o ilmi kendi şahsında yansıtmak, manasında “Bir fennin (bir bilim dalının) suret-i hakikiyesi, (gerçek biçimi) o fen ile temessül etmektir (onu kendinde göstermektir)” cümlesini açması gerekirken konuyu fiziki, ruhani, misali yansıtmalara geçirip, ana mana kaybolmuştur. Maalesef bu kitapta tahkik hiç yok; haşiyelerin de yüzde doksanı, kitabın ana metni ile ilişkisi yine yoktur.

Sayfa 90’da “Mantık ilminde kabul edilmiş bir kural da şudur: Cümledeki hüküm ve yargının sağlığı için özne ve yüklem her hangi bir yönden bilinmesi yeterlidir” mealinde bir cümle geçiyor.

Ahmed Bey bu gibi 300 kuralı anlaşılır yapması gerekirken verdiği detaylı örnekleri anlamak Muhakemat’ı anlamaktan daha zordur. Evet, bu boş ve çok uzun haşiyeler okuyucuyu kitaptan kopartıyor. Nitekim burada mevzu, özne; mahmul, yüklem demek iken, o şöyle tanımlar yazmıştır: Mevzu on kategoriden biridir. Mahmul, bir kaziyenin konusunda bulunduğu veya bulunmadığına hükmedilen nitelik yahut anlam için kullanılan mantık terimi.

Gözünü sevsinler Ahmed Bey! Lütfen buradaki Tasavvur kelimesine getirdiği izahlara bakın!

26- Sayfa 92- 95: Ahmed Bey burada şöyle demiştir: “*Tevil Fıkıh Usulünde, bir sözün bir delilden hareketle zahir anlamının terk edilerek taşıdığı diğer bir manaya göre anlaşılması, kapalı lafızların açıklanması manasında kullanılmıştır.*”

Galiba Ahmed Bey, dili de iyi bilmiyor. Anlaşılan sadece kes-yapıştır yapıyor. Çünkü buradaki tanımından hiçbir şey anlaşılmıyor.

İşte burada çok incitici üç yanlış ve eksik var:

a- Konu, dinin ontolojik metinlerinin yorumudur. Burada tevil bu demektir. Tevil kelimesi, evvel kelimesinden gelir, yani sözcükleri ilk haline döndürüp bilimleri karine yapıp ona göre yorum yapmak, İslam’ın özünde var.

b- Konuyu yani yorum yapmayı yine Fıkıh ilmine hasretmiştir. Bu onun tefsir, hadis ve diğer bilimleri iyi bilmediğini bildirir.

c- Hiç olmazsa burada üçüncü bir mana olan “tevil, zahir olan mealleri mecaz (alegorik) olarak yorumlamak demektir.” diyebilirdi.

Sayfa 93’te Mücazeffe, söz ile karşıdakinin hakkını örtmek ve aldatmak demektir, diye yazmış. Doğrusu, tartmadan, düşünmeden abartılı ve çok yanlış konuşmak demektir. (Arapça Lügatlere bakılabilir.)

Sayfa 94’te, Mütevatir için ‘birbiri ardına gelen’ diye vermiş. Doğrusu: Birbirini destekleyen ve sağlamlaştıran haber ve rivayetler olmalıdır.

27- Sayfa 96-102: Acemi adam, makinadan anlamadığı için fabrikanın vaz-ı muntazamından (düzgün konumundan) onu tağyire (değiştirmeye) teşebbüs eder, cümlesinde geçen vaz’ kelimesinin izahında, lafızların hangi manalara konduğunu araştıran bilim dalı diye anlamış, ona göre tarif etmeye başlamış; dolayısıyla ana mana kaybolmuştur.

Evet, Ahmed Hoca ne yaptığıнын farkında değildir, bilgisayar gibi kes-yapıştır yapıyor. Nitekim burada, kaziyeye kelimesini iş ve önerme diye çevirmesi yeterli iken, tam yarım sayfa Mantık ilmindeki kaziyeler ile ilgili bilgileri koymuş ve kitabı şişirmiştir.

Sayfa 98’de, Ulemaü’s-su’ kelimesinin tanımında zulmetli münevverler sıfatına layık, ilmini kötüye kullanan alimler tarif edilir, diye yazmıştır.

Burada da üç fahiş hata var: Evvela, dil bozuk. İkinci olarak, Bediüzzaman'ın çağımız aydınları için kullandığı zulmetli münevverler (karanlıklı aydınlar) deyimini yanlış ve yersiz olarak kötü din hocaları için kullanmıştır, Ahmet Bey. Üçüncü olarak, ilmiyle amel etmeyen din adamları demektir bu ulemaü's-su' deyimini; münevverlikle alakası yok. Tabir İmam Ali'ye aittir.

Sayfa 100'de, "Biz delil isteriz; müddeanın (iddia edilen konunun) tasviri (canlandırılması) ile aldanmayız, mealindeki cümlede iddia edilen konu demek olan müdde kelimesinden yola çıkarak, mahkemelerdeki dava ve yargıcılık ile ilgili ne kadar bilgi ve deyim varsa hepsini buraya koymuştur. Ne ilişki var diye hiç düşünmemiştir.

Sayfa 102'de, Taassup kelimesini, benimsediği görüşü körü körüne savunma anlamında bir terim diye açıklamıştır ve başka birçok ilgisiz manalar vermiştir. Doğrusu taassup, tutuculuk demektir. Kelime, sinir demek olan asap sözcüğünden geliyor. Yani sınırları bir şeye yapışan adam tutucu olur. Asabiyet (ırkçılık) kelimesi de aynı köktendir. Evet, ırkçı insan, ahmak ve tutucu olur. Tutuculuğun zıt kavramı ise burada beyan edildiği gibi müsamaha ve kolaycılıktır.

28- Sayfa 103-110: Burada mesalik (meslekler) ve mezahip (mezhepler) ile ilgili Ahmed Bey'in izahları yersiz ve eksiktir. Çünkü metinde, bu mesleklerin ve mezheplerin olumsuz, yanlış ve hissi olanları anlatılıyor. Ahmed Bey ise bunların müsbetlerini; İslam'ın hak meslek ve mezheplerini anlatmıştır. Ana metne riayet etmediği görülüyor.

Burada yine, safsata, mugalata kelimelerinin izahında mantık ilmindeki formlarını anlatıyor. Halbuki burada safsata, tutarsızlık manasında kullanılmıştır. Mugalata da sadece yanıltma ve yanlış düşürme manasında.

Sayfa 104-105'te Burhan deyimini güzel izah etmiştir.

Sayfa 106'de Fennin (bilimlerin) himmeti (katkısı) ile ifadesini es geçmiştir. Halbuki burada, safsata ve mugalata'ya karşı nasıl gelineceğini anlatıyor, Müellif.

Hamiyet kelimesi izahında, değerlere karşı saldırılar karşısında öfkelenme, utanç verici bir işi yapmaktan kaçınma, diyor. Halbuki bu iki cümlelerin hamiyet kelimesi ile asla alakası yoktur. Doğrusu, Hamiyet, korumacılık ve milliyetçilik demektir.

Sayfa 107'de Batıl kelimesi için, Arapça bir kelime olup batıl anlamına gelir ve şeran batıl veya geçersiz bir fiil veya akdi tanımlamak için kullanılır. İşte bu cümlede yine dil bozukluğu yine paradoks yine yetersiz tanım var. Doğrusu, geçersiz ve haksız iş demektir.

Sayfa 108'de Lisan-ı hal kelimesi tanımında, iki tam sayfa izah boş ve israf-ı kalam olduğu gibi, tanımında da eksik ve yanlış bilgi vermiştir: "Sessizce ilan eden, varlığının dili, devlet dili, anlamların kişinin veya bir nesnenin görünüşü veya duygusal durumu."

Bir türlü Lisan-ı hal, durum dili, konum dili, davranış dili, diyememiştir, Ahmed Bey.

Sayfa 110'da Taklid kelimesi için "*Başkasının e'f'al ve harekâtına ittiba etmektir. Istılahta bir zata ittiban vücudu için bir delil olmadığı halde mücerret haklı olduğuna itikat ile intisap ve ittiba etmekten ibarettir*" diyor. Yine dil bozukluğu, yine eksik ve yanlış tanım. Bir türlü; taklit, başkasına körü körüne uymaktır, taklit kilit kökünden gelir, kafayı kilitler, diyemiyor.

29- Sayfa 112-119: Burada, istikra-ı tam, meşiet-i ilahiye, enva ve esnas kelimelerini yine hiç izah etmeden, Bediüzzaman'ın aynı kelimeleri ile aşağıda tekrarlayarak yazmış. Paradoksunu ve böyle tariflerin mantık ilminde geçerli olmayacağını görememiştir.

Sayfa 116’da sadece aşırı fakirlik demek olan zaruret kelimesini hiç izah etmeden, fıkıh ilminde bütün zorunlu durumları ve onlarla ilgili fetvaları yazmak nasıl ilim oluyor, onu bilemedim.

30- Sayfa 121-126: Müstetbeatüt-Terakip izahında: Kelamda, ana maksadından başka birbirine bağlı ve işarî manalar, demiştir. Bu önemli deymi anlamadığı anlaşıyor. Çünkü bu kelimenin manası bu değildir. Bu isim tamlaması, metnin kelime ve cümlelerinin, özellikle dizaynının çağrıştırdığı manalar demektir.

Sayfa 123’te önemli bir isim tamlaması geçiyor, Kasas-ı Kur’aniye şeklinde dizilmiştir kitapta. Bu basit bir yanlış; ama Ahmed Hoca’nın Arapçayı bilmediğini gösteriyor. Doğrusu, Kisas-ı Kur’aniye olacak; Kur’an kıssaları demek oluyor. Kasas ise kıssanın çoğulu değildir, mastardır, kıssaları anlatmak demektir. Yusuf Suresinde geçen ahsenel-kasas ifadesi, en güzel kıssa demek değildir; en güzel anlatım ve en iyi uyarılma demektir.

Ahmed Bey, aynı hatayı, Zülkarneyn kıssasının anlatıldığı sayfa 170’de de yapmıştır.

Yine bu sayfada, Kur’an’ın özellikle yaratılış ile ilgili, zor anlaşılan ayetleri demek olan Müşkilat-ı Kur’aniye deyimini, yine basit fıkıh ve ilmihal bilgileri ile ilişkilendirmiştir. Maalesef, Muhakemat kitabının ana maksatları böylece hep kaybedilmiştir.

Sayfa 124’te verilen avam ve havas kelimelerinin tanımları yine zayıf ve derde deva değildir. Avamın anlamadığı hakaik-ı mahza ve mücerredat-ı sırf deyimleri önceki sayfalarda izah edildi. Ahmed Hoca, yine aynısını buraya da koydurmuştur.

Sayfa 126’da sadece, benzerleri demek olan Nezair kelimesinden yola çıkarak, Vücut ve Nezair (Kur’an’ın farklı ve birbirine benzeyen anlamlarını araştıran kitaplar) diye uzunca bir dip notu israf etmiştir. Evet, Ahmed Hoca çok heyecanlıdır, ne yaptığının farkında olamıyor. Nitekim Hoca bunlara bilim dalı diyor. Ama böyle bir bilim dalı yoktur. Sadece bu konuda yazılmış kitaplar vardır.

Bu sayfada bir yanlış daha var. Ettenezzülatül- İlahiyetü ila ukul’il-beşer ifadesini de yanlış dizmiştir. Littenezzülatil olarak dizmiştir. Bu yanlış, Risalelerin dizgisindeki yanlıştır. Ahmed Hoca, kitabı tahkik ettim, diyor; ama hiçbir şey yapmadığı görülüyor. Risaleden aynı yanlış sadece tekrar etmiştir. Yani kes-yapıştır yapmıştır.

31- Sayfa 135-147: Medrese maddesinde Ders kelimesi izahı için okumak, anlamak, bir metni öğrenmek ve ezberlemek üzere tekrarlamak demektir, diye yazmıştır. Doğrusu, bir metnin lafzında ve manasında hiçbir pürüz ve kapalılık bırakmayacak şekilde bilgi almaktır. Nitekim aynı kökten gelen medaris-i münderise ifadesi, temelinde hiçbir taş ve pürüz kalmayan yani yerle bir olan medreseler manasındadır.

Sayfa 147’de Kitabül-Mebcut il-Fetava ismi, yanlış yani Lil-Fetavi olarak okunmuştur.

32- Sayfa 150-160: Burada, Ahmed Hoca şöyle bir keşifte bulunuyor: “*Ferş kelime olarak yer yüzü ve küremiz demektir. Arşın ferşe bağlanması, maddi ve hilkat açısından değil, manevi rütbe açısından ve manasında hiçbir pürüz ve kapalılık bırakmayacak şekilde bilgi almaktır. Nitekim aynı kökten gelen medaris-i münderise ifadesi, temelinde hiçbir taş ve pürüz kalmayan yani yerle bir olan medreseler manasındadır.*”

Burada yine çok yanlışlar var:

1) Arşın ferşe bağlanması, yeryüzünün arştan daha yüce ve daha değerli olduğunu bildirmez. Rabbim beni besledi demek, ben Allah’tan üstünüm manasına gelmediği gibi.

2) Arşı ferşe bağlamak ile ferşi arşa bağlamak ifadeleri arasında hiçbir mana farkı yoktur; çünkü bu gibi ifadelerde böyle bir mana farkı kastedilmiyor.

3) Ferş kelimesi, sergi, yere serilen demektir. Burada sadece, yeryüzü ve yeryüzünün en alttaki tabakası manasında kullanılmıştır. Dünya küresi manasına gelmiyor.

4) Evet, yeryüzü değerlidir, ama arş ve ahiret alemleri çok daha değerlidirler. Yani onlar bize hizmet ediyorlar demek, saçmalaktır.

5) Merak ediyorum, Ahmed Hoca bu harika keşfini acaba hangi ayetten istihraç etmiştir. Çünkü 2/30. Ayet, insan bütün mahlukatın halifesidir, demiyor, sadece yeryüzünün halifesidir, diyor.

Sayfa 151’de Ecrām- ı ulviye özellikle Risale-i Nur’da yer alan bir terimdir, diyerek sanki diğer kitaplarda hiç geçmiyor gibi anlatıyor. Manası da yıldızlar ve gezegenler gibi gök cisimleri demektir, diyor. İşte burada yine iki yanlış var:

1) Bu tabir bütün sözlüklerde de var.

2) Bu tabir, çok yüksekte olan güneşler demektir. Üstad Said Nursi, bunu ahiret alemine bakan güneşler manasında kullanıyor. Kelime, gezegenler manasında kullanılmıyor.

33- Sayfa 162-168: Hadiste Es-semaü mevcün mekfuf (gök, dağılması engellenen ve avuçlanan bir dalgadır) hadisini galaksi kümeleri olarak vermiştir. Halbuki Bediüzzaman, burada böyle bir manayı asla kastetmiyor. Uzaydaki dalgalı esir maddesini kastediyor. Nitekim cümlelerin devamında Üstad Said Nursi, Sema şeffaf ve görünmeyen bir varlıktır. Kaf dağı da öyle olabilir, diyor. Galiba Ahmed Bey, gökleri anlatan 12. Lem’a’yı hatırlayamamıştır.

Sayfa 163’te İmkân-ı aklî: Bu önemli ve kilit kavramı “akılda ve düşüncede olma ihtimali olan olabilirlik; eğer bilimsel bir veri bu ihtimali destekliyor ise önemli olur, kabul edilir, yoksa vesvesedir” şeklinde vermesi gerekirken, bunu hiç anlamadığı anlaşıyor: Bakın, şöyle gevelemiştir:

“İmkân-ı Aklî: bir şeyin bazı işaretlere dayanarak aklen mümkün olduğu anlamına gelir. Vâcibi ve itibarı olmayan bir davada tereddüt etmektir, kesin delil olmayan bir emirde bedene ve insana karşı bir delildir. Eğer delilden doğmuşsa kabul edilir. Aksi takdirde geçerli değildir. Halbuki imkân-ı aklî ise: Vâcib ve mümteni’ olmayan bir maddede vücûd ve ademe bir delil-i kat’iyye elde olmayan bir emirde tereddüt etmektir. Eğer delilden neş’et etmiş ise makbuldür. Yoksa muteber değildir.”

Sayfa 164’te Zülkarneyn kıssasından zaruri (anlaşılması zorunlu olan) manalar” deyiminde, dinin ibadetler ve günahlar gibi zorunlu olan görevleri diye anlamıştır. Yani metinle hiç alakası yok. Burada (165) zann kökünden gelen mazanne kelimesi, bir şeyin varlığının bilindiği yer, manasında iken; kelimeyi bir şeyin varlığının zannedildiği yer, diye çevirmiştir. Halbuki Arapçada zann kökü hem sanmak hem de bilmek manasına gelebiliyor. Demek Ahmed Bey, burada bu basit bilgiyi dahi bilememiştir.

Sayfa 167’de, Zülkarneyn için kullanılan ve kral demek olan melik kelimesini “görünen ve görünmeyen alemlerin sahibi Allah” diye çevirmiştir. Galiba heyecandan sarhoş.

Sayfa 168’de Yecüc-Mecüc ile ilgili bölümde kelimelerin etimolojini vermesi lazım iken hiç değinmemiştir. Kelimeler ecce filinden gelir; bu da ateşin kendi kendisini yemesi demektir. Buna göre Yecüc-Mecüc, birbirini yiyen özellikle medeni insanları yiyen vahşi, çapulcu insan grupları ve kavimleri demek oluyor.

34- Sayfa 170-176: Bediüzzaman burada yaratılış sistemini, kökü yukarılarda dalları aşağıda bir ağaç gibi tasvir ediyor. Dünyamız da bu ağacın bir meyvesidir, diyor. Buna Şecere-i Tuba ismini veriyor. Ahmed Bey bu bilimsel tasviri anlamadığı için, bunu hadiste anlatılan cennetteki şecere-i tuba olarak tarif ediyor. Yemişlerini yemeye çalışıyor.

Sayfa 172’de iki kısa paragraf var: Onları atlarsak Muhakemat’a zulmetmiş oluruz. Onları ve izahlarını kısaca vermeye çalışacağım; çünkü Ahmed Bey onlardan hiç bahsetmemiştir. Birinci paragrafın bir kelimesi olan vücudun illeti tamlamasını da “illet-i fa’iliyye” şeklinde vererek bunun izahını da yüzüne gözüne bulaştırmıştır:

Muhakematla ilgili çalışmamızdan iki paragraf:

(Yukarıda Gizli Kalan Bir Manaya) İşaret: Malumdur; mesken, sakinlerinden daha ziyade yaşar. Kale, ehl-i tahassundan (onda korunanlardan) daha ziyade ömrü uzundur. Sükûn ve tahassun (onda yerleşmek ve korunmak), vücudunun illetidir (varlığının asıl sebebidir), beka ve devamına değildir. Beka ve devamına olsa da istimrar (tam devamlılık) ve adem-i hulüvvü iktiza etmez (mutlaka iki yön beraber olmayı veya mutlaka bir yön var olmayı gerektirmez.).

Mesela bir kalede yerleşmek ve o kalenin devam etmesi iki şık beraber de olabilir, sadece bir şık (adem-i hulüvv da olabilir, hiç biri de olmayabilir). Bir şeydeki garazın (amacın) devamı, belki terettübü (netice vermesi), o şeyin devamının zaruriyatından (zorunlu niteliklerinden) değildir. Pek çok binalar sükna veya tahassun (yerleşmek veya korunmak) için yapılmışken hâvi ve hâlî (yıkık ve boş) olarak ortada muallak kalıyor (asılı duruyor). Bu sırrın (esprinin) adem-i tefehhümünden (anlaşılmamasından), tevehhümlere (kuruntulara) yol açılmıştır.

Tenbih (Uyarı): Şu tafsilden (ayrıntılı açıklamadan) maksad (ana amacım), tefsiri tevilden (Kur’an bilgisini yorumdan), kat’iyi zannîden (kesin bilgiyi tahminden), vücudu keyfiyetten (bir şeyin varlığını bilmeyi niteliğini bilmekten), hükmü (kesin yargıyı) etrafın teşrihatlarından (dolaylı detay açıklamalarından), manayı mâ-sadaktan (asıl manayı numune manadan), vukuu imkândan (olmuş şeyi olabilirlikten) temyiz ve tefrik ile (ayırt etmekle) yeni bir yol ve yeni bir meslek açmaktır.

[Demek sedd ile ilgili İslami bilgiler dünyanın düz olmasını gerektirmiyormuş. Demek Medrese Mollaları bu konuda da yanılıyorlar. Evet, burada bir daha gördük ki: İslami bütün bilgiler mucizedirler. Yeter ki, öz manaları tam ve doğru anlaşılsın.]

(Zülkarneyn seddinde) sükûn ve tahassun (onda yerleşmek ve korunmak), vücudunun illetidir (varlığının asıl sebebidir), beka ve devamına sebep değildir.

Burada illet (temel neden) kavramı için bir ara izah gerekiyor Şöyle ki:

1- Maddî neden, söz konusu oluşumun meydana geldiği ham madde (heyula; bugünkü deyimle enerji. 2- Şeklî (formel) neden, tam ustaca gerçekleştirildiği zaman, nesnede şekillenen manevi yapı. Modern deyimle yazılım. 3- Fiilî neden, olguyu etkin olarak üreten aktif oluşum: Fail neden. 4- Gai neden, oluşumun yönlendirildiği sonuç ya da amaç. Diğer bir ifadeyle erek neden.

İşte Ahmed bunu tam bilmediği için, bakın illet-i tamme (asıl neden) için ne diyor: “Bir şeyi meydana getiren yapan kişi var. Bir binayı yapan bir mühendis veya usta vardır. Ona illeti failiyye denir. Mühendis binayı yapmadan önce binanın şeklini zihninde canlandırmıştır. Bu zihinde planlanan şekle illet-i suriye denir. Binanın yapılışının bir gayesi vardır. Bu gayeye illet-i gaiye denir. Binanın yapılması için kum, çakıl, çimento, demir gibi malzemeye de illet-i maddiye denir.”

Ahmed Bey, bu felsefî parçanın manasını tam bilmediği için dört satırda dört tane yanlış yapmıştır. Mesela Muhakemat metninde geçen seddin varlığının sebebi olarak yerleşmek ve korunmak yani illet-i gaiye vurgulanırken, Ahmed Bey bu sebebi illet-i fa’iliye olarak

anlamıştır. Suri nedeni de yanlış anlamıştır, mühendisin zihnindeki biçim illet olmuyor. İşin tamamında o nesnenin aldığı form ve yazılım demektir illet-i suriye. Nitekim bu parçanın asıl sahibi olan Aristo bu illete, eşyanın ruhu ve manası mealinde logos ve mantık (akıl) dedi. Evet, her şey bir çeşit ruhludur, Aristo'ya ve birçok İslam mutasavvıfına göre.

Sayfa 174'te Tenzil kelimesi, gökten indirilen ve vahiy olan Kur'an demek iken, Ahmed Bey Fıkha takmış; Fıkıhta tenzil fiyat indirmek demektir, diye dipnot düşmüştür.

35- Sayfa 178-190: Burada geçen Hayse-Bayse (çamura düşme, bir ileri bir geri gitme) deyimini için Osmanlıcadır, demiştir. Halbuki bu deyim bütün Arapça dilbilgisi kitaplarında geçiyor. Osmanlıca ile alakası yoktur. Nitekim Şemseddin Sami'nin Kamus-ı Türki'sinde geçmiyor. Demek ki tahkik dediği şey boşuna gitmiş.

Sayfa 179'da: İmkân-ı zati, imkân-ı zihni, imkân-ı harici, imkân-ı has, imkân-ı am ve imkân-ı vehmi kavramlarını sıralamıştır. Fakat hiçbirinin izahını doğru olarak verememiştir. Şöyle ki:

İmkân- zati, bir şeyin özünde akıl ve bilim desteklemediği halde olabilir olma ihtimali, mesela dünyanın düz olma ihtimali demek iken, bunu başlık olarak yazdığı açıklamadan imkân-ı zihniye geçmiştir. Onu da şöyle yanlış vermiştir. “İmkân-ı zihni, bir şeyin aklen mümkün olduğunu düşünerek, gerçekleşmesinin imkân dahilinde olup olmadığını hesaba katmadan, onu mümkün saymaktır.”

Metinde geçmediği halde diğer imkân çeşitlerini sıralamış ve yanlış vermiştir. İmkân-ı vehmiyi sırf kuruntu ve taklitten doğan olabilirlik ihtimali diye vermesi gerekirken, normal okuyucunun anlamayacağı Üstadın kendi tarifini aynen koymuş, paradoksa düştüğünü anlamamıştır.

Metinde geçen “mahsusattaki vehmiyat bedihiyattandır” ifadesini tersine çevirmiş “Vehmiyat-mahsusat” diye vermiş ve yanlış izah koymuştur: Vehmiyatın bir çeşidi vardır ki; beş duyudan biri ile genel manada anlaşılabilir ve bunlar kesin ilim ifade ederler. İşte bu tarif, kuruntuları gerçek ilim olarak gösteriyor:

Halbuki metinde geçen “Mahsusattaki vehmiyat bedihiyattandır” sözünün izahı şöyledir: *Mahsusat, somut varlıklar demektir. Mesela somut yuvarlak bir cismi düz diye tevehhüm etmenin (sanmanın) yanlışlığı bedihidir (apaçıktır). Böyle bir şeyi iddia edenin zihninde adı (sıradan) hiçbir bilim dahi yerleşmez. Bu gibi iddiaların sahibi de ölü sayılır. Onun için Müellif, metinde “Size nasihate bedel taziye edeceğim” diyor.*

Sayfa 182-184'te geçen nekre, ma'rife, araz, zati ve ayniyet (doğrusu eyniyet) kavramlarını hiç anlamamıştır. Onların tam izahı şöyledir:

“Yedinci belâ: Muarrefi münেকker eden (belirli tanınan bir şeyi bilinmez kılan) biri de: Hareke gibi bir arazi (ilineği), zatiye ve eyniyeye (öz ve mekân alan bir maddeye) hasrettiklerinden, “gayr-ı men hüve leh” olan vasf-ı cârîyi (başkasına ait olan geçerli niteliği) inkâr etmek lâzım geldiğinden, şems-i hakikat (gerçeklik güneşi) tarz-ı cereyanından (akışından) çıkarılmıştır. Acaba böyleler Arapların üsluplarına hiç nazar etmemişlerdir ki (bakmamışlar mıdır)? Nasıl diyorlar: Dağlar bize rast geldi. Sonra bizden ayrıldı. Başka bir dağ başını çıkardı. Sonra gitti, bizden müfarakat eyledi (ayrıldı). Deniz dahi güneşi yuttu... ilh... Miftah-ı Sekkakî'de beyan olunduğu gibi; pek çok yerlerde sanat-ı beyaniyeden (edebi üsluptan) olan kalb-i hayali (hayali tersinden ifade), esrar-ı beyaniye (anlatma sanatları olarak) istimal etmektedirler. Bu ise deveran (nedensellik) sırrıyla mağlata-i vehmiyle (hayali yanıltma sanatı) üzerine müesses (kurulu) bir letafet-i beyaniyedir (bir anlatım inceliğidir). Şimdi sermeşk (numune) olarak iki misal-i mühimmeyi (mühim misali) beyan edeceğim. Tâ ki o minval üzerine işleyesin. Şöyle:

وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ¹ ۖ وَالشَّмْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ²

Şu iki ayet gayet şayan-ı dikkattirler (dikkate değerdiler). Zira zâhire cümud, (dış manada donmak) belâgatın (edebiyatın) hakkını cühud demektir (inkâr etmektir). Zira birinci ayette olan istiare-i bedia, (harika benzetme) o derece hararetlidir ki; buz gibi olan cümudu (donuk manayı) eritir. Ve bulut gibi zâhir (dış anlam) perdesini berk (şimşek) gibi yırtar. İkinci ayette belâgat o kadar müstakar (yerleşmiş) ve muhkem (sağlam) ve parlaktır ki, seyri için güneşi durdurur. Evvelki ayet, قَوَارِيرَ مِنْ فِضَّةٍ³ naziresidir (benzeridir). O da onun gibi bir istiare-i bediayı tazammun eylemiştir (edebi bir benzetmeyi içermiştir). Şöyle ki:

Cennet'in evanileri (kap-kaçakları) şişe olmadığı gibi gümüş dahi değildir. Belki şişenin gümüşe olan mübâyeneti (farklılığı) bir istiare-i bediânın (harika bir benzetmenin) karinesidir (ek belirtisidir).

Demek şişe şeffaflığıyla, fîdda (gümüş) dahi beyaz ve parlaklık hasebiyle güya Cennet'in kadehlerini tasvir etmek için iki numunedirler ki Sâni-i Rahman bu âleme (dünyaya) göndermiş."

Ahmed Bey bu pasajda anlatılan incelikleri anlamadığından, "babası alim olan bir adamı gördüm" sözünde, ilmi babaya değil de adama veriyor. Her şeyi asıl manasından uzaklaştırıyor.

Ahmed Bey burada kalb maddesini de yanlış çevirmiştir, çünkü konu sarf ilmindeki harflerin kalbi değildir, mantık ve nahiv ilimlerindeki özne ve yüklem kalbidir, yani tersine çevrilmesidir.

Sayfa 188'de: Siirtli Molla Halil'in Kürtçe sözünü "Dört unsur melektir" diye çevirmiştir. Bu da fahiş bir yanıştır. Doğrusu: Anasır (elementler) dörttür. (Hava, su, ateş, toprak). Melekler, saf soyut varlıklar değildir; belki o elementlerdedirler.

Molla Halil böyle diyor. Ama son altmış senede anlaşılan ve gün geçtikçe dünyayı saran yazılım bilimi gösterdi ki: Melekler atomlardan değiller, birer yazılım ve mücerret (soyut) hakikatlerdir.

Yine burada Kitap kelimesi, Kur'an ve Kur'an'ın sağlam ahkama kaynaklık meselesi iken, konuyu kâinat kitabına götürmesi isabetli bir şey değildir. Sayfa 189'da mahmil kelimesini de yanlış vermiştir. Doğrusu, mahmil, geçerli anlam ve bir açıdan doğru yüklem demektir.

Sayfa 190'da geçen Şarki Anadolu mektebi denilen yüksek dağlarda büyümüş olduğumdan, ifadesi de yanıştır. Metnin aslı şudur: "Kürt mektebi denilen yüksek dağlarda büyüdüğümünden, alaturka terziliğe alışmadım."

UNSURUL-BELAGAT:

36- Sayfa 191-197: Bu sözde Tahkik ve Tahşiye kitabında tekrarlar Besmeleyi, Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile, şeklinde tercüme etmek, bir mana ifade etmediği gibi, bu kitabın ciddi okuyucusuna da hakarettir. Onun yerine rahmet hakikati hakkında bir paragraf konsaydı çok daha iyi olurdu. Şöyle ki:

Rahmet kelimesi, yumuşaklık özellikle kalp yumuşaklığı demektir. Allah için maddi bir kalp düşünölemeyeceği için; bu kavramın Allah hakkında kullanılmasının mecaz olduğu anlaşılır.⁴ Demek nasıl bir insanın kalbi yumuşadığında iyilik yapar; güzel işler görür. Aynen öyle de Allah'ın (sonsuz soyut varlığın) tenezzül edip hakiki varlığa göre yumuşak ve feminen bir yapı olan maddeyi sonra hayatı sonra baharı ve rızkı yaratması, O'na has bir rahmet (yumuşak davranış) biçimidir. Demek her varoluş bir rahmettir. Varoluş süreci içinde -273 ile 10 milyon °C'yi dengeleyip cennet gibi dünya küremizi hayata elverişli yapması da bir rahmettir. O aşkın varlık için bir tenezzüldür; başka benliklere bir şefkattir. Dünyamızda dahi sonsuz diyalektik

¹ O, gökten, oradaki dağlardan (dağ gibi bulutlardan) dolu indirir. (Nur Suresi: 43)

² Güneş kendisine tayin edilmiş bir yere doğru akıp gider. (Yasin Suresi: 38)

³ Gümüşten kaplar... (İnsan Suresi: 16)

⁴ İşaratül-İ'caz, Fatiha Tefsiri

yapıları ve olayları dengeleyip dünyayı hayata bir beşik yapması, aileyi bir yuva kılması, hayatı bir huri gibi çalıştırması yine rahmettir. Demek **Allah falan kişiye rahmet etsin**, duasının şu beş manası var:

- Allah ölümden sonra da onu var etsin.
- Allah onun eksiklerini gidersin.
- Allah ona bağış ve iyilik yapsın.
- Allah ona destek çıksın.
- Allah onu başarılı kılsın.

Evet, salat (sala) ve rahmet kelimeleri dua manasında kullanılır. Çünkü dua da önemli bir başarı ve destek çıkma aracıdır. Furkan, 77 “Dua ve çabanız olmazsa hiçbir değeriniz olmaz.” diyor.

Maalesef burada yine kelimat-ı tayyibeyi aynı sözcükle tarif etmek bir anlam vermiyor. Açık bir paradokstur. Yine çok acıdır ki; Risale-i Nur'un özellikle mucizelik ve belagat üzere olan bu Muhakemat kitabının en temel ve en kilit kavramı Kur'an'ın nazm-ı maanisi iken... Bu da kelimelerin, cümlelerin ve ayetlerin birbiri ile bağlamı demek iken, bakın Ahmed Bey ne demiş:

“Nazm, müfred olsun, mürekkebe olsun, bir mana için vaz 'edilen lafız demektir. Manaya delalet eden nazmın farklı farklı itibarlarla nevileri vardır” demekle hiçbir mana ifade etmeden bir de dört çeşidini sıralamıştır; hem de anlamsız saçma kelimelerle. Onları yazmak istemiyorum; lafı uzatmaktan utaniyorum artık.

Sayfa 192'de, metnin latif incelikleri demek letaif kelimesini latife yani duygu kelimesi ile karıştırıp bambaşka bir alana geçmiştir.

Sayfa 193'te, lafız manaya hizmet ederse normal ve doğal olanı budur, mana lafza hizmet ederse önerme ve yapı tersine döner, mealinde olan cümleyi anlamadığı için bakın Kaziye-i Tabiiyye maddesinde neler gevelemiştir: *“Kaziyede hüküm, küllinin fertlerine değil de sadece küllinin manası olan hakikate aynıyla isnad edilirse buna kaziyye-i tabiiyye, diyoruz.”*

Yine bu sayfada geçen, anlamsız, zoraki ve tatsız bir şekilde övünenler demek olan mutasallıfler kelimesinin izahında, Osmanlıcada bu kelime çapulcu ve lafçı anlamına gelir, demiş. Halbuki Osmanlıcada asla bu kökten kelimeler geçmiyor. Nitekim Şemseddin Sami de böyle bir şeyi kaydetmemiştir.

Sayfa 195'te geçen Deveran kelimesi, sebep-sonuç ilişkisi ve döngüsü demek iken; bakın ne demiş: Deveran, defalarca illet olmaya uygun bir şey üzerine eserin terettübüdür.”

Sayfa 196'da Arapça rudab kelimesi, sevgilinin ağız suyu emmesi demek iken ve metinde bizzat Bediüzzaman açıklamışken, kumun yudumuyla suyunu yudumlar, demiştir.

37- Sayfa 210-220: Burada otlanın demek olan Terteu kelimesini, dolaşır, diye çevirmiştir. Sayfa 212'de, Müstetbeatüt-terakib deyimini ilgisiz bir şekilde açıklamaya çalışmış. Sayfa 217'de, Müteşab kelimesini müteşaab olarak vermiştir. Usul, bütün temel bilgiler ve ana kurallar manasında iken, Allah'ın zatı ve sıfatları diye açıklamıştır. Sayfa 219'da vücuh ve nezair kelimelerini açıklaması gerekirken bu konudaki kitaplar diye vermiştir. Doğrusu, farklı ama birbirine benzeyen yönler ve yorumlar olmalı.

38- Sayfa 222-228: Burada mebadi (altyapı), levazım (işin gerekenleri), mevzu (özne), mahmul (yüklem) kelimelerini bir iki cümle ile açıklayabilirken es geçmiştir.

Sayfa 228’de büyük ve konuyu tersyüz edecek bir dizgi yanlışlığı var. Kitabın Arapçasında konu doğru verilmiştir. Fakat maalesef, Ahmed Bey tahkik etmemiştir. Bu fahiş yanlışın tedavisi şu açıklamadır:

Ey birader! Unsur-u Hakikati kübra (İlk Makaleyi büyük önerme) gibi ve Unsur-u Belagati suğra (İkinci Makaleyi küçük önerme) gibi mezcet (kaynaştır). Elektrik şuaı gibi olan hads-ı sadıkı (doğru sezgiyi) geçir (araya koy).

Tâ gayet (ki son derece) hararetli (sıcak) ve parlak ziyalı (ışıklı) olan Unsur-u Akideyi: Üçüncü Makaleyi netice vermek (sonuç vermek) için senin zihnine istidadat (yetenekler) verebilsin.”

İşte Unsur-u Akideyi (İnanç Malzemelerini) Üçüncü Makalede arayacağız. İşte başlıyorum: ⁵ نَحْو

[Burada Unsurul-Hakikati kübra (büyük önerme) yap; Unsurul-Belağati suğra (küçük önerme) yap, deniyorsa da Arapça Muhakemat'ta bu, tersinedir. Unsur’ul-Hakikati suğra (küçük önerme) yap, Unsurul-Belağati kübra (büyük önerme) yap şeklindedir. Doğru olan da bu ikinci halidir. Çünkü Mantık ilminde küçük önerme, büyük önermeden önce gelir.

Bu Mantık işleminin özeti şudur: Bütün İslami bilgiler hak ve gerçektirler. Bütün İslamî bilgiler son derece belagatlidirler. Demek İslam’ın temel konuları olan imanî konular hem gerçektirler hem de mucizelik seviyesinde anlatılmışlardır.]

UNSURUL-AKİDE İman Esasları:

39- Sayfa 230-240: Metinde geçen ve kalbin iç yüzü demek olan, Risale-i Nur'da da daima kalb manasında geçen Latife-i Rabbaniye deyimini hiç açmadığı gibi, insanın diğer bütün latifeleri burada kastediliyor, demiştir. Kitaba bir bilinmez daha ilave etmiştir.

Sayfa 34’te kuvve-i vahime kelimesi için insanı sanmalara iten duygu demesi gerekirken; bak ne demiştir: “Kuvve bir yetidir. Bir niteliktir. Olabilirlik. Bir kudret. Güçler.”

40- Sayfa 243-248: Burada Kaide kelimesi, bütün ilimlerdeki düzenli kural manasında iken yine Fıkıh kuralı, diye meseleyi saptırıp örtmüştür.

Sayfa 246’da maddede özellikle atomda bir arada bulunan çekim ve itme enerjilerini (kuvve-i cazibe ve kuvve-i dafıayı) insandaki menfaatleri celp ve zararları def’ gücü diye meseleyi yine saptırmış ve örtmüştür.

Sayfa 248’de inkılab-ı hakikat olmaz, önermesi için, mesela bütün elma çeşitlerinde suretleri ve renkleri değişmekle beraber elmalık hakikati değişmiyor, diyebilirdi.

Ayrıca onlarca bilim dalı son dönemlerde gösterdi ki: canlıların asıl hakikati tür gerçeği değildir. Her tür bir ara türdür. Burada değişmeyen hakikat sadece canlılıktır, diye Üstadı tashih edici bir bilgi koyabilirdi.

41- Sayfa 254-260: Osmanlıcada kuvvet kelimesi, enerji demektir. Çoğulu, kuva kelimesidir. İşte Muhakemat’ın metni olarak; “İşte kuva (enerji çeşitleri) dedikleri şey, her biri kainattaki fitri şeriatın bir hükmüdür (yargısıdır).” ifadesinden insandaki kuvve-i akliye, kuvve-i gadabiye kuvve-i şeheviye; işitme, dokunma, görme kuvvetleri diye çevirmiştir. Metni hiç anlamadığını

⁵ “Öyle ise, şöyle ki” anlamına gelen Kürtçe bir kelime. (Zehra Yayıncılık böyle diyor. Ama galiba Arapçada İşte bir misal manasına gelen ve noktasız H ile yazılan Nahu kelimesidir. B. Sağlam).

belgelemiştir. Maalesef burada tek bir paragrafta tam on adet mana ve dizgi yanlış yapmıştır. İnsan yazmaktan utanıyor. En fecaat olanı kâinatın illeti (ana nedeni) kelimesini hukukta içtihat nedeni olarak vermesidir.

Lazım-ı beyyin (hemen anlaşılan açık gerek) ve lazım-ı eamm (en genel gerek ve nitelik) kelimelerini de anlaşılmaz kılmıştır.

42- Sayfa 263-267: Burada, zorunlu bilgilerden teorik bilgiler çıkartılır manasında; zaruriyattan nazariyat istintaç edilir, önermesinden dinin farzları diye meseleyi ele almıştır. Halbuki konu farzlar değildir, yaratılış hakkındadır.

Sayfa 267’de Müteşabih yani eş ve çok anlamlı olan ve ancak köklü alimlerin bileceği ayetleri bakın nasıl anlatmıştır: “Ümmet bireylerinin asla bilmeyeceği, kendilerinin anlaşılmasından umutların kesik olduğu huruf- u mukattaa, Allah’ın eli, Allah’ın yüzü deyimleri gibi.”

43- Sayfa 274-293: Burada kelimelerin ilminin iki literatürüne: Devir ve teselsül kelimelerine tam bir sayfa ayırmıştır. Maalesef hiçbir şeyi anlatamamıştır. Devir şudur: A, B’yi yarattı; B, C’yi yarattı; C de A’yı yarattı şeklindeki bozuk döngü demektir. Teselsül de sonsuza dek zincirin devam etmesi demektir.

Sayfa 277’de ‘Arazi kelimesi, ilinek’e ait nitelik manasında iken, bakın ne demiş Ahmed Bey: *Sonradan ve tesadüfen ortaya çıkan, ansızın baş gösteren, varlığı devamlı ve zorunlu olmayan.*

Sayfa 293’te Cumhur kelimesi (ki tek başına söylendiğinde her zaman halkın büyük çoğunluğu demektir) bunu paradoksal olarak cumhur-u ulema, cumhur-u müfessirin, cumhuru hükema şeklinde tefsir etmiştir.

Son Bir Not: Bu Unsurul-Akide bölümünde mukaddime, maksat, meslek, tembih, işaret, vehim gibi başlıklar tekrarlar geçti: Neden bunlara bu gibi birbirinden farklı başlıklar kondu, diye bilgi verilmezse bu bölüm hiç anlaşılmaz. Ve Maalesef, Ahmed Bey hiçbir şey yapmamıştır. Merak edenler bizim Muhakemat Şerh ve İzahı çalışmamıza başvurabilir. Orada bu raporda gösterilen bütün yanlış ve eksikliklerin düzeltildiğini görecektir. Ayrıca onda izah olarak müstakil sekiz ilmi makale daha koymuşuz. Kitap İnternette var:

04.03.2025

Bahaeddin Sağlam